

dans un Car
 vierge des
 maldaves. quand
 rencontré un gros formidable
 avec sa femelle.
 mesurait de trois
 longueur et une
 plus de deux
 ment, u
 vous
 l'ou
 m
 e

le bison -
 quatre mètres
 teur de
 mètres
 Voilà.
 gibier que
 dans l'ou
 où les for-
 cachent plus
 où l'âme
 même n'est
 sans ce
 je

humain
 plus qu'un
 charnu.
 t'écrivais
 dans une

37

Colectia POVESTIRI ȘTIINTIFICO-FANTASTICE

VICTOR EFTIMIU
 Pe urmele
 ZIMBRULUI

EDITATA
 DE REVISTA
 ȘTIINȚA
 TEHNICĂ

VICTOR EFTIMIU

PE URMELE ZIMBRULUI

★

Colecția „Povestiri științifico-fantastice”

37

LUCRARI CARE VOR APAREA IN COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE“

Nr. 38—39—40—41—42— „Pe urmele zimbrului“ — roman istoric de Viçtor Eftimiu.

Nr. 43 — „Atol Fakafo“ — nuvelă științifico-fantastică de I. Efiremov (traducere din limba rusă).

Copertă-desen : N. Săftoiu

VICTOR EFTIMIU

PE URMELE ZIMBRULUI

CAPITOLUL I

„Scumpul meu nepot.

Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o de la Paris în ziua de 23 martie 1847 a făcut mai bine de trei luni pînă la reședința mea moldavă.

Fără-ndoială a pus mai multă vreme s-ajungă de la Iași pînă la Drăgoșești decît de la Paris pînă la Iași. Ce vrei? Sintem departe de occidentul Europei, așa că trebuie să ne supunem legilor firești ale acestor inapoiate și atît de fermecătoare ținuturi.

«Fermecătoare»! Iată cuvîntul ce se potrivește mai mult decît oricare altul principatelor moldo-valahe, cerului lor senin și albastru, plin de irizările Orientului Apropiat, peisajelor campagnarde sau muntoase, girlelor sprintene ale înălțimilor și celor leneșe de la cîmpie, oamenilor care locuiesc aceste plaiuri bogate binecuvîntate de Dumnezeu. Ce nu găsești în Valahia și în Moldova? Griul, porumbul, rapița, secara, orzul, ovăzul, lucerna, sarea, mierea, ceara, aurul, argintul, pucioasa, cărbunele, fierul, arama, lemnul de brad, de stejar și de nuc, pe care-l folosesc turcii ca să-și facă puternicele corăbii. Apoi vacile, oile, caii, orătăriile de tot soiul, peștii riurilor de munte, păstrăvii iazurilor, crapii, șalăul și somnul lacurilor, ai afluenților bătrînului Danubiu, ai Danubiului însuși, cega, păstruga, nisetrul și morunul Mării Negre, grei de caviar, scrumbiile, chefalul, lufarul, rîndunica de mare! Zarganul, stronghilul și atîtea varietăți cu nume grecești ale faunei marine; merele, perele, prunii livezilor, strugurii podgoriilor și ai viilor de la șes, finețele fără pereche ale platourilor și mai presus de toate (aceasta știu că te va interesa în primul rînd) bogăția și varietatea vinatului.

De la prepeleța și dropia Bărăganului valah pînă la cocoșul sălbatic al Carpaților, de la iepurele sprinten pînă la ursul greoi și pînă la dirzul mistreț și viezurele, și vidra, și jderul, și veverița, — pădurile virgine ale Moldo-Valahiei sînt pline de aceste sălbăticiuni, cu blana, carnea, oasele și penele atît de căutate.

Îmi vei răspunde că toate aceste bogății campestre ori silvestre se găsesc și în Europa. Desigur.

Dar eu îți voi replica, și acesta e rostul scrisorii de față: ceea ce n-aveți acolo (nu mai spun avem, fiindcă eu m-am despărțit de mult

de Franța și am devenit bun moldovean), ceea ce nu găsiți în Europa voastră occidentală este zimbrul — un vinat extrem de rar. El a rămas prin locurile acestea ca printr-un miracol și tinde să dispară. Mai există unele specimene prin sud-estul Poloniei, în Ucraina și-n Caucaz. Cele mai numeroase, ocrotite prin dispozițiile speciale ale autorității, au rămas, cam la două mii, în pădurea Bielovejsk din Rusia albă, pe terenul de vânătoare rezervat țarului și nobilimii.

Sălbăticiunea aceasta e numită aurochs în limba franceză, iar în moldovenește zimbru sau bour, deși bourul nu este exact același animal ca zimbrul. Sînt frați, dar specii deosebite. Zimbrul e un fel de bivol sălbatic, despre care vorbește și Iuliu Cezar. Un animal antediluvian, ale cărui fosile se găsesc împrăștiate de-a lungul și de-a latul Europei. El trăiește azi în regiunile central-estice ale continentului nostru, în Rusia sud-vestică și în America de Sud.

Numele său latin este *bison bonasus*, *bison europeus*, după cum cel de dincolo de Oceanul Atlantic e numit *bison americanus*.

Ca și orocul din stepele noului continent, acest bizon trăia, pe vremuri, în cirezi vagabonde în pustele Ungariei, ale Moldovei, ale Crimei, iar în veacurile de mai târziu s-a refugiat în păduri. Zimbrii bătrîni se despart de colectivitate și-și sfîrșesc zilele singuratici.

Animal ierbivor, puternic, cîntărind uneori mai mult decît o tonă, acest taur sălbatic era vinat pentru pielea și carnea lui, pentru coarnele lui, din care se făceau buciume și cupe.

A fost urmărit și nimicit de-a lungul războaielor care s-au purtat în Europa centrală și dincolo de ea, spre răsărit. Încă din veacul al cincisprezecelea se știe că zimbrul era căutat și folosit pentru hrana și nevoile oștilor teutone, poloneze sau maghiare. Cel din urmă bizon din Transilvania a fost ucis la 8 octombrie în 1762, în Munții Bărgăului.

Printr-o ciudată împrejurare, această specie străveche mai trăiește și azi în Moldova nord-vestică, nu departe de reședința mea de la Drăgoșești, botezată astfel după numele primului principe al Moldovei, voievodul Dragoș, despre care legenda spune că a venit din Maramureș, în veacul al XIII-lea, urmărind un zimbru. El ar fi dat țării descoperite denumirea de Moldova, după numele credincioasei sale cățele Moida, cu care împărțea primejdiile vânătoarei. (Fiindcă, trebuie să știi, zimbrul e tot atît de periculos ca și leul pe care-l vinezi tu în Africa. Nu o dată hălțașii și înșiși vînătorii au fost spîntecași ca niște simpli toreadori de coarnele acestor tauri sălbatici.)

Numeroase localități de la confinele moldavo-maghiare vorbesc despre aurochs, bison, bour sau zimbru: Bivolforras pe ungurește, Clăbacetul Zimbrului pe românește, Izvorul Zimbrului, Valea Zimbrului, Dealul Zimbrilor, Zimbrosiava, Zimbreni, Zimbreasca, Zimbrovîța și multe altele.

Bourul este și podoba de frunte a stemei Moldovei: un cap de bivol cu o stea între coarne.

Îți scriu toate acestea ca să te înduplec a veni în țara moldavă, unde vei fi primit cum nu se poate mai bine. Îți cunosc pasiunea cinegetică și știu că posibilitatea de a vîna o pradă rară te-ar putea atrage mai mult decît dorul de a-ți vedea bătrînul unchi, care te iubește ca un părinte și care nu te are decît pe tine în lume.

De aceea, în loc de a pleca din nou în Africa, la vînătoria de lei, vino mai bine în septembrie prin locurile acestea, care sînt mult

mai interesante decît pustietățile Saharei. Vei cunoaște o țară cu vegetație și faună abundentă, cu oameni ospitalieri și care seamănă cu noi mai mult decît orice alt popor.

Te sfătuiesc ca înainte de a pleca spre Dunărea-de-jos să obții de la guvernul francez o însărcinare oficială, care-ți va înlesni formalitățile de intrare și petrecere în Valahia. Am scris «Valahia» și nu Moldavia fiindcă prințul care domnește la București, George Bibescu, e un om civilizât și amabil, prieten al țării noastre și din cale afară de ospitalier. Cel al Moldovei cam lasă de dorit. Din București vei veni mai ușor la Iași.

Misiunea pe care o vei cere ministerului poate să fie și onorifică. Nu vei avea nevoie decît de bani drumului, fiindcă aici vei găsi mai mult decît îți trebuie. Eu am făcut economii frumusele, fiindcă nu cheltuiesc mare lucru, iar averea unchiului tău îți aparține încă din viață, nu numai ca moștenire.

Te îmbrățișez cu multă dragoste și sper că răspunsul tău va pune mai puțin decît trei luni pînă să-l primesc.

Al tău unchi iubitor,
Henri Parrocel"

Cel care semna această scrisoare era un francez pripășit prin Moldova după nefericita expediție în Rusia a lui Napoleon.

Strănepot al vestitului Joseph Parrocel, care, în veacul al XVII-lea, picta bătăliile regelui Franței Louis XIV, Henri Parrocel, fiu al revoluției din 1789, apoi soldat și ofițer în oștile triumfătoare ale lui Bonaparte, urmase cu credință, în mai multe campanii, stindardele republicii, apoi pe cele imperiale. Dar, după campania din Rusia, campanie pe care generalul Caulincourt și alți oameni cu mintea limpede sfătuiseră pe Napoleon să n-o întreprindă, Henri Parrocel, ca mulți alți soldați și ofițeri francezi, nu s-a mai reîntors în patrie.

Republican convins, fanatic bonapartist, Henri Parrocel, asemenea lui Beethoven, încetase să mai admire pe Napoleon de cînd se încoronase împărat, de cînd reintronase despotismul și fastul regilor de odinioară.

După înfrîngerea de la Moscova și acea dezastruoasă trecere a râului Berezina, în noiembrie 1812, după iarna cumplită care împiedica armatele napoleoniene să iasă din nesfîrșita împărăție troienită, mulți francezi au rămas în Rusia și în Polonia, iar cîtiva au trecut în Moldova, unde și-au întemeiat un cămin, și au început o viață nouă.

Printre aceștia, îl găsim și pe Henri Parrocel, om cult, care și-a început cariera la Iași, ca neguțător, medic, profesor de limba franceză, preceptor de odrasle boierești, iar în ultima vreme, în 1847, cînd începe această povestire, bibliotecar și guvernor al duduiei Mușă Roseteasca, din neamul Roseteștilor-Drăgoșești.

Duduița Mușă era copilul unic al boierului Arkîp Rosetti, mare moșier moldovean, fost vistier la curtea domnească din Iași, iar acum retras în conacul de la Drăgoșești, unde se afla cea mai bogată colecție moldovenească de cărți rare și de tablouri. Printre tablourile acestea figura și o bătălie din vremea lui Ludovic al XIV-lea, de Joseph Parrocel, străbunul bibliotecarului și profesorului de la Drăgoșești.

Prezența acestei opere de artă în conacul moldovenesc crease o apropiere, un fel de înrudire între boier și oaspele francez. Peste țări și peste veacuri, se făcuse o trăsătură de unire între cele două familii străine, atât de depărtate ca distanță în spațiu, ca moravuri, ca limbă și ca stare socială. În pinza pictată de celebrul său strămoș, Henri Parrocel își regăsise patria; contemplînd-o, simțea cum îi urcă în inimă un val de duioșie, de căldură, de emoționantă revedere.

Și, în același timp, un gând prielnic îl cutreiera. Întii fusese un gând fugar, apoi un întreg eșafodaj pe care-l construise, amănunt cu amănunt, în orele de reverie.

Henri Parrocel avea la Paris un nepot de douăzeci și patru de ani, fiul fratelui său Jérôme.

Jérôme murise încă tânăr, după ce văduvise vremelnice. Micul Gaston rămăsese orfan și fără avere la o vîrstă fragedă. Îl luase pe lingă el un nobil francez, ducele Edgard de Montmirail, care în timpul revoluției scăpase de ghilotină și nici nu plecase în emigrație. După restaurarea Bourbonilor, ducele își redobîndise averile și, cum Gaston era un tânăr dezghețat, îl luase pe lingă el: nu se despărțea de el niciodată. Îl ducea în fiecare an în Algeria, la vinătoare de lei. Această pasiune prinsese pe Gaston Parrocel, care continua să vindeze în Africa și după moartea ducelui. Personal, n-avea mijloacele necesare unei asemenea costisitoare călătorii, dar însoțea, în calitate de cicerone, alți bogătași care treceau Mediterana, mînați de aceeași pasiune.

Ca să trăiască, Gaston Parrocel se apucase de gazetărie. Avea opinii liberale, era un spirit combativ, inclinat spre politică. Bun orator, știa să-și inflcăreze camarazii, dar, cum era sărac, unchiul său de departe se gîndea că bietul băiat va avea de luptat din greu cu viața pînă să răzbească.

În visurile sale îndrăznețe, Henri Parrocel își vedea nepotul căsătorit cu tinăra Mușă, unica moștenitoare a unei averi imense.

Planul său era următorul: va ispiti pe nepotul său Gaston cu vinătorile extraordinare din Moldova, îl va aduce la Drăgoșești, îl va introduce în casa boierilor Rosetești și nu-i va fi greu parizianului, cu farmecul său personal, cu prestigiul poporului din care făcea parte, să cîștige inima tinerei moldovence și consimțămîntul marelui senior de la Drăgoșești. Deosebirea de clasă socială va fi compensată prin originile tinărului Parrocel, faptul de a fi francez era egal cu o boierie, iar numele celebrului pictor din veacul al XVII-lea dovedea și el vechime și distincție.

Rămînea, numai, ca băiatul să consimtă la o călătorie în Moldova: de rest se va îngriji el, unchiul providențial, care nu o dată vorbise duzitei Mușă despre nepotul său zugrăvind-l în cele mai romantice culori. Guvernorul se străduia să creeze în sufletul copilei obsesia celui din urmă Parrocel. Nu scăpa nici un prilej să vorbească Rosetească despre ziaristul talentat, despre oratorul vehement, despre vinătorul iscusit, care bătea pustiirile Africii, în căutarea și răpunerea cimplitului rege al pustiului.

— Lui Gaston i-ar fi plăcut mult să vadă cum își stă șalul acesta persan... E un om de gust. A moștenit simțul culorilor de la străbunul nostru, pictorul Joseph Parrocel, din Avignon, și de la fiul său Charles, acuarelist celebru și el.

— Păcat că nu te-a văzut și Gaston cu cit curaj și cu eită gra-

ție ai sărit de pe șa cind s-a speriat calul de ursarii țigani. Gaston e un călăreț admirabil, dar n-ar fi putut să facă saltul acesta.

— Imi pare bine că-ți place romanul acesta. Gaston are, despre el, aceeași părere.

— Imi scrie nepotul meu despre ultimul bal la care a luat parte, la ambasada Rusiei. Ce femei încântătoare, ce toalete splendide, ce risipă de diamante!...

Și domnul guvernor citea elevele sale fragmentele cele mai poetice din corespondența nepotului.

Toate aceste lucruri, spuse în limba muzicală, pe care și Mușă o vorbea la perfecție, împrăștiu o magie care nu se putea să n-o vrăjească pe tinăra, moldavă. Prezența lui Gaston era amestecată în imaginația ei cu mirajele depărtatului Paris; el intruchipa sau trebuia să intruchipeze toată feeria Occidentului, a unei vieți de lux și desfătări pe care o trăiesc, în inima civilizației, muritorii cei mai fericiți ai planetei.

Mușă urmărea fermecată evocarea Făt-Frumosului de departe.

Plin de tact, Henri Parrocel evita să vorbească seniorului sau domniței despre o eventuală vizită a lui Gaston la Drăgoșești. N-ar fi vrut în ruptul capului să-și dea în vileag planurile, să dea ceva de bănuț. Se mulțumea să pregătească terenul, să izoleze pe Mușă de tinerii feciori de boieri care o înconjurau la Iași sau veneau citeodată la conac, la Drăgoșești.

Cind vedea pe vreunul dintre ei mai întreprinzător sau cind simțea o vagă înclinare a Mușei pentru altul, vechiul „grogard”¹ al lui Napoleon găsea o mie și unu de pretexte ca să-l îndepărteze. El se socotea nu numai profesorul, guvernorul domnișoarei, dar își lua și atribuția de guvernantă.

De vreo logodnă nu putea fi încă vorba, dar pețitorii nu vor întirzia să se prezinte.

Lucrurile trebuiau precipitate. Dacă ispita cu vinătoarea zimbrului nu-l va hotări pe Gaston să părăsească Parisul, atunci el, Henri Parrocel, va scrie nepotului că e pe moarte și-i va ordona să se grăbească să vie, ca să nu-și piardă moștenirea. Bani nu-i trimitea la Paris; cine are ce cheltui nu pleacă de-acolo cu una cu două.

O dată înlăturați fluturii care roiau în jurul copilei, inima și imaginația ei rămăneau libere, pregătite să primească sugestiile preceptorului.

Deocamdată, prudență! Gaston trebuia să rămână o himeră. Un tinăr parizian, cu mare viitor politic, preocupat să trăiască și să izbindească în viltoarea metropolei.

Va trebui să sosească într-o bună zi, pe negîndite, cu o misiune oficială sau imaginară, pe lingă unul dintre voievozii principatelor. Ajungînd la București sau la Iași, nu va putea ocoli pe unchiul său iubit, care-i ținea loc de părinte și pe care nu-l văzuse decît în treacăt, în cele trei călătorii pe care le făcuse la Paris, în anii din urmă.

Henri Parrocel socotea drept cel mai mare triumf al său această căsătorie.

N-avusese nici o satisfacție de seamă în viață. Era ursit să-și sfîrșească zilele ca profesor și bibliotecar, în mijlocul codrilor sălbatici ai unei țări din orientul Europei, el, care, urmînd drapelul lui Napoleon, luptase în Italia, în Germania, ajunsese la piramide, stră-

¹ grognard — unul care mirîie.

hătuse pămînturile înghețate ale Rusiei și se crezuse vrednic să ciștîge, dacă nu bastonul de mareșal, cel puțin titlul de general al împăratului.

După Berezina și-a pierdut orice nădejde, orice încredere într-un viitor strălucit. Mai tirziu, în vreme ce Napoleon se stîngea pe Insula Sfînta Elena, fostul său ostaș bătea tirgurile Galiției, apoi ale Moldovei, făcînd tot felul de meserii și de negustorii, pînă a ajuns să fie prezentat boierului Arkip Rosetti, om bogat și învățat, fericit că va avea cu cine să se perfecționeze în vorbirea curentă și impecabilă a limbii franceze. La Iași mai trăiau cîțiva compatrioți ai lui Parrocel, rămășițe răzlețe ale mării armate, oameni de treabă, care cucuriseră, prin inteligența și purtările lor alese, protipendada capitalei Moldovei. Unii se însuraseră, se înmulțiseră, urmașii lor trăiesc și azi. rominizați pe deplin, păstrîndu-și numai numele și calitățile poporului lor.

Henri Parrocel trecuse de patruzeci, de cincizeci, de șaiszeci de ani, fără să-și fi creat un cămin.

Născut în 1783, avea șase ani cînd a izbucnit marea revoluție. Acum, în 1847, era un om de 64 de ani, încă tînăr, voinic, cu părul abia încăruntit la temple. Își păstrase sprinteneala parizianului. Neconținută lui activitate, nu numai în bibliotecă, dar și pe ogoarele și-n pădurile lui Arkip Rosetti, al căror superadministrator devenise, îi întrețineau vigoarea tinereții. Învățase graiul țării, îl învățase direct de la țărani și îl vorbea mai bine decît leșenii din societatea înaltă și decît ceilalți moșieri moldo-valahi. Aceștia erau preocupați ca nu cumva să facă vreo greșeală pe franțuzeasca limbă. Greșelile pe care le comiteau vorbind moldovenește nu numai că nu-i stînjeneau, dar le dădeau un aer de superioritate, de distincție, pe care rominii bogați au căutat să-l cucerească neconținut, exagerîndu-l, pînă în zilele noastre.

Henri Parrocel, ca, de altfel, toți francezii călători pe aceste plaiuri, era căutat, răsăfat nu numai de protipendadă, dar și de oamenii de rînd — negustori, tirgoveți și țărani. Firea lui deschisă, spiritul său democratic, veselie și verva lui îl făceau iubit de toată lumea. Adăugați, acestor daruri personale și prestigiului epopeei napoleoniene, amintirile lui din campaniile făcute dincolo de Rin, dincolo de Alpi și de Pirinei și veți înțelege de ce avea atîta căutare.

Preceptorul domniței Mușă Rosetti-Drăgoșești reprezenta polițetea, purtările alese, inteligența, limba și spiritul francez. Această solie rodnică, aceste prestigioase iradiere au servit Franța din plin, recompensînd absența fiilor rămași pe străine meleaguri și care au dus pretutîndeni, spre gloria națiunii lor, ideile revoluției, progresul, umanismul, civilizația.

Printre acești vrednici patrioți va să-l socotim și pe urmașul depărtat al pictorului din vremea lui Ludovic al XIV-lea, pe Henri Parrocel.

CAPITOLUL II

Călări pe două ramuri groase cit omul, ocrotiți de frunzișul stufoș, doi inși ședeau la pîndă, cu pușca întinsă, gata să tragă în sălbăticiunea care va veni să se adape la izvorul numit al zimbrului și

care gîlgiia, rece și cristalin, în mijlocul luminiișului din pădurea de goruni.

Unul dintre acești oameni era profesorul și administratorul averii Rosețeștilor-Drăgoșești, francezul Henri Parrocel, iar celălalt — un țăran puțintel, care putea să aibă și treizeci, și cincizeci de ani, mic, slab și vinjos, cu fața bătută de soare și de vînt; acel țăran era grăjdar, pescar și vinător la curtea boierească.

Îl chema Ilieș. Îi mai ziceau Impușcă Vrăbie. Băiat isteț, bun la inimă, dar fără noroc și cam arțăgos. Mîndru nevoie mare, mai ales de la o vreme, de cînd îl descoperise și-l proteja domnul guvernor al duduștei Mușa. Pin' atunci trăsesese mița de coadă.

Poate din vina altora. Dar și din vina lui. Nu putea sta locului, nu prea se învoia cu oamenii. Se credea mai presus de ceilalți săteni. „Am să le-arăt eu lor!”. Dar nu știa nici el prea bine ce-o să le arate și cui. Locuia singur, fără nevastă, fără copii, fără părinți, într-un bordei de la marginea satului. Tot aștepta ziua binecuvîntată cînd lumea va afla cine este el, cel poreclit Impușcă Vrăbie.

Îl botezaseră așa fiindcă, vinător nevoie mare, nu făcuse cine știe ce mare ispravă. Dohora vrăbii cu praștia și cu arcul. Vrăbii, mierle și granguri, în preajma Sfintei Mării, cînd se ingrașă zburătoarele mîncînd mure și dîde. N-avea bani, săracul, să-și cumpere praf de pușcă și alice. Altmînterî le arăta el lor! Își potolea patima trăgînd cu pietricele și cu săgeți în păsările aproape domestice, care ciuguleau duzii sau balega din curțile oamenilor.

Cînd era la încurcătură, își împingea căciula sau pălăria de la ceafă pe fruntea îngustă, pe sprincenele stufoase. Avea ochii mici și mustața rețezată, ca domnu Parocelu sau Parogelu, cum îi spuneau țărani domnului administrator.

Franțuzul boierului găsisse în Ilieș omul de nădejde.

Intr-adevăr, de cînd avea pușcă nouă, pulbere și plumbi din belșug, Impușcă Vrăbie începuse a disprețui mierlele, grangurii, sobolii și alte vinături mici.

Se încumeta la cocoși sălbatici, cerbi, capre negre, ba și la mistreți, lupi și urși. Îi simțea de departe, le adulmeca urmele ca un copoi, le știa vizuinitele, adăposturile și izvoarele.

La vinătorile cuconului Arkip Rosetescu, cine mergea în fruntea hăitașilor decît Ilieș al nostru?

Cine sfătua pe oaspeții boierului cum să ție pușca și cum să se pituleze, și cum să aștepte cu răbdare multă, și cum să tragă la rezeală?

Vinătorile orînduite de el ajunseseră vestite în toate împrejurimile, ba pînă la Botoșani și Iași. Dar lumea tot Impușcă Vrăbie îi spunea, iar el își împingea căciula ori pălăria din ceafă, astupîndu-și cu ea fruntea și ochiul sîng, pînă la nas.

— V-arăt eu vouă!

Și nu mai vorbea moldovenește cu nimeni. Numai franțuzește întreba și răspundea, prefăcîndu-se că a uitat limba părinților.

Cînd îl auzeau, își împingeau ceilalți pălăria de la ceafă pe frunte.

Cu boierul cel mare și cu domnița tot franțuzește vorbea. Numai cu domnul Parrocel o mai întorcea moldovenește.

Domnul Parrocel era ucenicul lui Ilieș, de la care învăța graiul țării în toate tainele și frumusețile lui.

Numai cînd umblau pe malul pârâielor, cu undița, schimbau

limba și o dădeau pe franțuzește, ca să nu înțeleagă păstrăvii că e vorba de ei și să se ferească.

Pentru Ilieș, prinsul păstrăvilor era jucărie. Fie că-i căuta cu mina, pe sub pietrele piraielor, fie că-i agăța de virful undiței, jucărie era.

Pornea cu mina goală în josul apei, alături de domnul Parogelu, care avea o unealtă de toată frumusețea. Ilieș alegea o ramură lungă, dreaptă și subțire, o rețea de la rădăcină cu o singură tăietură de briceag, o curăța de crenguțe și de noduri, o făcea nuia. Apoi scotea din buzunarul nădragilor un ghem de sfoară, în inima căruia se ascundea un ac încovoiat, îl lega de sfoară, lega sfoara de băț, înfigea în virful acului un bob de momeală și nu se mai sinchisea de ce se va întâmpla în apă. Cobora alături de domnul administrator, lăsând undița să lucreze singură. Fără să se uite la ea, o smucea, deodată, și scotea la lumină peștișorul de argint cenușiu, stropit cu picățele roșii, îl descopcea din prinsoare și îl vira în tolba căptușită cu foi de lipan. Și iar zvirlea virful undiței în pirău și iar o smucea și iar culegea păstrăvul, de parcă erau învoiți cu el, să vie la poruncă.

Împușcă Vrabie, spre marea înmăunare a parizianului, prindea într-un ceas cit alții în două zile.

Era curată vrăjitorie. Vrăjitorie mai era pentru domnul Parocelu sau Parogelu sau mossieu Parrosel, cum îi spunea Ilieș ușurînța cu care învășase acel biet țăran moldovean limba franțuzească. O vorbea nu numai corect gramatical, dar cu accentul și intonațiile cuvenite.

E drept că și profesorul se ținea să-l învețe cit mai desăvirșit. Poate dintr-un regret înăbușit că-și părăsise patria, dintr-o muștrare de cuget, dintr-o chemare de peste veacuri și depărtări, își răscumpăra dezerțiunea propagându-și graiul natal; Parrocel căuta orice prilej să facă prozele.

Nu numai boierul Arkip, dudulia Mușă și Impușcă Vrabie îi foloseau darul de pedagog, dar și cițiva logoleți și vâtafi, mai răsăriți, o rupeau acum pe franțuzește, întrecându-se cu cel mai strălucit discipol al profesorului, cu pirdalnicul musiu Ilieș. De cînd era „musiu“ și virise spaima în jivinele munților, moldoveanul franțuzit voia, nici mai mult nici mai puțin, să vineze zimbrî, ca să fie pe placul domnului profesor. Acesta-l iscodea mereu, îl tot întreba dacă asemenea sălbăticiuni se mai găsesc în părțile locului și dacă el, Ilieș, cel mai destoinic vînător din Moldova, ar putea să-l ducă pe urmele lor.

Împușcă Vrabie văzuse — dar nu-l credea nimeni — o asemenea dihanie. Văzuse și alta mai mică. Odată zărise amîndouă sălbăticiunile împreună în pădurea de goruni. Mai spuneau și unii pădurari că înfilniseră pe poteci și prin luminișuri depărtate asemenea mărețe țiare, dar nici pe ei nu-i lua nimeni în seamă și nimeni nu se încumeta să plece pe urmele aceluia împărat al codrilor, de care povesteau bătrînii. Cînd văzuse atunci zimbrul, Ilieș nu îndrăznise să tragă. Încercătura puștii era prea ușoară pentru pielea groasă a taurului sălbatic.

Și apoi un fel de teamă, mai mult un fel de smerenie, îl împiedicase să apese pe trăgaci la vederea neașteptată a capului zugrăvit pe stema Moldovei.

Acum, stîrnit de domnul Parrocel, se învășase cu gîndul că ar putea doborî și bouri, nu numai cerbi și urși. Se învoiră deci să încerce marea vînătoare. Deocamdată, numai ei doi. Hăitașii vor veni

mai tirziu, cu sape și lopeți, să sape gropi și să le acopere cu frunziș, ca să prindă fiara de vie în capcană.

De cinci zile, Henri Parrocel și cu Ilieș plecau împreună, pe la prinz, ca să ajungă la Izvorul Zimbrului, unde vin sălbăticiunile pe inserate să se adape. Țipenie de om nu se mai abătuse, din vechimi, pe-acel munte împădurit. Cei doi vinători ajungeau în luminișul cu izvor cind incepea să se lase soarele. Atunci era ceasul adăpatului. Sedeau pină scăpăta soarele și se inapoiu noaptea tirziu, uneori pe la cîntatul cocoșilor. Drumul era lung și greu, mai greu la întors, eă-l făceau pe beznă. Duceau cu ei și merinde. Gustau ceva, sorbeau din apa rece a izvorului sau trăgeau cite o dușcă din plosca cu șli-boviță. Apoi se cățarau pe crengile joase ale bătrînului gorun, încălecau și așteptau cu pușca gata. De acolo, de sus, puteau ochi mai bine fiara venită să se adape.

Inserarea îi prindea acolo, cu farmecul ei nespuz, făcut din mireme de pădure, din așteptare înfrigurată, din cîntecul păsărilor de toate soiurile, de toate boiurile. Zborul leneș al unui uliu, gilgițul izvorului care suna numai el în liniștea amurgului, cînd zburătoarele amușeau citeva clipite, trosniturile surcelelor călcate de vreo jivină, împletirea razelor tot mai roșiatice ale amurgului sporeau vrăjile acestei singurătăți, care mirosea a tîmiiie stînsă într-o biserică părăsită.

În fiecare seară, în luminișul unde nu răsunase, poate, niciodată o împușcătură, cite o ciută se strecura tiptil și-și muia botul în apa rece. Coarnele unui cerb se ogîlneau și ele în valul gilgiților. Porumbi sălbatici se lăsau cu teamă în ochuri potolite, se adăpau și plecau repede să nu-i apuce noaptea.

Cei doi vinători, călări pe crengi cit balaurul de groase, erau înțeleși să nu tragă decit în zimbru și amîndoi deodată; aveau puști cu două țevi, numite „carabine“, și cu glonte puternic. Patru gloanțe trebuiau să străpungă, dacă nu fruntea, măcar pielea bourului.

Așteptînd, vorbeau. Vorbea mai ales Ilieș.

— Spun bătrîni că țînutul era plin odinioară. Drumurile dintre împărății nu treceau pe- aici. N-aveau ce căuta nici leșii, nici ungurii, nici tătarii, nici nemții!

— Spune-mi, Ilieș, îi vorbi, pe romînește, Henri Parrocel, dumneata te pricepi într-adevăr la vînătoarea de zimbrî sau numai vrei să te lauzi? N-aș dori să-mi pierd vremea cățărînd în copaci de dragul basmelor...

— Voilă, mossieu Parrocel, îi răspundea Impușcă Vrabie în graiul lui Lamartine.

„Ca să-ți spun că am mai vînat zimbrî, aș minți. Ca să-ți spun că am văzut zimbrî împușcați de alții, iar aș minți. Dar i-am văzut, asta mi-e crucea! I-am văzut prin părțile acestea... Și nu o dată, și în unul singur. Mai mulți am văzut.

— Bine. Spune-mi ce știi, ce-ai auzit din bătrîni?

— Din bătrîni știu că dacă umbli după zimbrul singuratic, adică dacă nu gonești cu herghelia cireada întregă, la cîmp deschis, trebuie să fii sus de tot, nu la înălțimea coarnelor lui, că vine vîntul și-i aduce miros de om și-atuncea sălbăticiunea pierde de parc-ar intra în pămînt. De-aceea te-am urcat în copac, mossieu Parrocel, nu de dragul basmelor.

— Bine, Ilieș, bine! Spune-mi, zimbrul cu ce se hrănește?

(Henri Parrocel voia să știe cit mai multe despre această sălbăti-

ciune, ca să-și informeze nepotul de la Paris. Tot așa, îl învățase franțuzește pe Ilieș ca să-l facă aghiotantului lui Gaston, când băiatul se va hotări să vină să bată aceste meleaguri.)

— Cu iarbă tină, cu virfuri de crenguțe, iar când n-are frunză moale, roade scoarță de copac ori dezgroapă rădăcini.

— Iarna ce mănincă?

— Nu l-am întrebat, cucoane, ca să știu, răspunse Ilieș mucalit.

— Ai dreptate, mon ami. Dar te întreb ca să ne mai treacă de urit, nu de alta, surise franțuzul, care, sătul de atita așteptare, își rezimă pușca de două crăci și scoase din buzunar bășica de tutun și luleaua. Cred că nu-l va ajunge mirosul pipei mele! adăugă conu Henri scâpărind amnarul. După ce trase câteva fumuri, iar mai întrebă: carne de zimbriu ai mâncat vreodată?

— Nu-mi aduc aminte. Dar am cîntat, în copilărie, dintr-un buciun făcut din corn de zimbriu. Spunea alde bunicul că pielea și zoarele aveau mare preț pe vremuri: le schimbau nemții și leșii pe griu... Atita știu. Uite c-a venit o ciută să se adape. Tragem?

— Nu. Nu trebuie să bubuie pușcă pe-aici pînă n-om da de vinatul după care umblăm! il opri franțuzul. Altminteri se sperie și nu mai vine...

Înserarea se lăsa domoală, stîrnind miresmele pădurii, sporind cîntecul păsărilor.

În funduri de codru treceau chemări tainice, filiiit leneș și, din cînd în cînd, un freamăt de aripi sciturate repede.

Era a cincea zi, a aceluși sîrșit de iunie, de cînd cei doi vînători își pierdeau vremea pîndind din înălțimea gorunului musalirul care întirzia să se arate. Henri Parrocél era dezamăgit. Îi părea rău că scrisese nepotului său atitea despre un vînat care, fără îndoială, pierise de mult din acele locuri. În tristețea innoptării și a dezamăgirii sale, fantoma zimbrului devenea fantoma planurilor de viitor: căsătoria fabuloasă a lui Gaston, venirea lui în Moldova, prăbușirea celui din urmă și celui mai mare vis al ofițerului-medic care, în tinerețe, rivnise rangul de general în oastea lui Napoleon-împărat.

Nu i se arătase nici un semn din partea bourului. În cinci zile, ar fi putut adulmeca urmele aceluși faimos „bison bonasus“, „bison europeus“, frate bun cu depărtatul „bison americanus“. Fără îndoială, specia a existat, există și acum prin Polonia, prin Rusia albă, pe malurile Niprului și ale Nistrului. Era sigur că-n pădurile de la Biełovejsk trăiau peste două mii de vietăți din acestea, dar aici, în Carpații Moldovei cu cap de bour în stemă, se prăpădiseră de mult, fără îndoială.

Îi părea acum rău că nu trăsese în căprioarele și cerbii veniți să se adape. Nu s-ar mai fi întors, a cincea oară, cu mina goală la conac.

— Să mergem, Ilieș!

— Să mergem, mossieu Henri!

Și cei doi vînători, care, la un loc, puteau să aibă o sută de ani, coborîră din copac, cu sprinteneli de băteandru, și o luară prin pădurea deasă, care se umplea de întuneric. Pe acolo nu erau cărări bătute, că nu mai urca nimeni, cine știe de cînd, pe înălțimile pustii, departe de orice sat și fără legături cu lumea locuită.

Își căutau drumul, ajungînd în cite un luminîș cunoscut, care le amîntea că sînt pe calea cea bună și că nu se vor rătăci prîntre stejari și tufe.

Cind ajunseră la unul din aceste luminișuri prietene, al cărui arbori mărginași mai purtau, pe trunchiuri, pete roșiatice din soare-apune, franțuzul boierului și moldoveanul franțuzului rămăseră încremeniți: între doi copaci închipuind poarta prin care urmau ei să treacă și să coboare pe moșie, văzură o dilhanie măreață, care-i privea nemișcată.

Zimbrul!

Era mai înalt ca omul cel mai înalt, avea coarne scurte și groase, întoarse înăuntru, purta o coamă puternică pe grunaz și-și arăta un piept lat și lung, pe picioare mai scurte decât cele din spate, un piept puternic, ce-ar fi putut înfrunta o herghelie întreagă și o sută de pușcași.

Nici lui Parrocel, nici lui Hies nu le trecu prin minte să pună mina pe carabină. Nemișcași și ei, ca și bourul Moldovei, se uitau la el încremeniți. Cind privirile celor doi vinători se deprinseră cu vedenia, iată că la spatele taurului deslușiră o altă dilhanie, ceva mai scundă; era, fără îndoială, bivolița. Perechea sta încremenită, parc-ar fi fost cioplită în piatră. Nici o mișcare de teamă, nici o pornire de luptă nu o neliniștea.

Cit va fi ținut această înfruntare între doi oameni și doi zimbri? Ce va fi trecut prin acele patru capete? Ce va fi fulgerat prin acei opt ochi, învăluiți de fumul innoptării? Cine poate răspunde?!

Clipele păreau nesfirșite. Sălbăticiunile nu clinteau. Se pregăteau oare să se repeadă? Vinătorii își lăsau binșor careaua puștii pe umăr, apucau arma nu să tragă, ci să se apere dacă namila s-ar fi repezit. Dar fiarele nu clinteau.

Poate unde nu se războieră cu omul niciodată și nici măcar nu-l cunoșteau.

Poate unde-l socoteau jivină neputincioasă.

Poate unde-l priveau ca pe un oaspe rătăcit în împărăția lor.

Regele codrului, parcă ghicind că acele făpturi ciudate vor să treacă prin poarta pe care o păzea el, se dete la o parte, alene, ca să le lase drum slobod. Urmat de soața lui, se strecură printre copaci și se pierdu în întunecimea codrului.

Iar cei doi vinători, fără să rostească un cuvânt, se uitară unul la altul, cercetători, parc-ar fi fost doi străini, parcă nu se mai văzuseră vreodată. Hotărâți să se afunde printre stejari, ca să coboare spre casă, drum lung, în desimea și spaimea nopții, mai aruncară o privire de bun rămas bolții cerești, care inviorea luminișul. Acolo, sus, departe, se aprindea și licurea, tremurătoare, prima stea. Celelalte s-or aprinde cind ei vor orbecăi prin desișul fără crușare.

— Ciudat! mormăi, într-un tîrziu, cel mai vîrstnic dintre vinători.

Iar Hies își duse mina dreaptă la ceafă și-și împinse pălăria pe fruntea îngustă, acoperindu-și sprinceana stîngă, așa cum făcea de cîte ori se afla într-o încurcătură.

Și n-au mai spus nimic pînă acasă...

„Drăgoșești, 29 iunie 1847

Iubite Gaston,

Îți scriu dominat încă de impresia, de emoția pe care am încercat-o aseară, într-o pădure virgină din Carpații moldavi, cind mi-a ieșit în cale un orocș uriaș, împreună cu femela lui.

Acest bizon avea între trei și patru metri lungime și o înălțime de peste doi metri. Iată, într-adevăr, un vinat cu care voi nu vă puteți lăuda în acel occident european, unde codrii nu mai au nici o taină, unde și sufletul omenesc a ajuns stereotip, fără acel farmec de care îți scriam dăunazi, farmecul peisajului și omului moldav.

În această țară, femeile, în special, sînt încântătoare. Pline de grație, ele au o timiditate orientală, o cuviință și o puritate sufletească fără seamăn. Încep să se cultive: cu inteligența lor naivă, progresaază vertiginos.

Fiica patronului meu, Arkip Rosetti, domnișoara Mușă, o copilă de șaptesprezece ani, întrunește, pe lângă splendoarea fizică a adolescenței un suflet ales, o gingășie cuceritoare, un spirit evoluat.

Vorbește admirabil limba noastră. O țin în curent cu viața literară, artistică și socială a Parisului. Cărțile pe care mi le-ai trimis în lunile din urmă le-a citit cu aviditate și le judecă nu numai cu romantismul copilăriei, dar și cu gândirea matură a unui intelectual.

Scrisorile pe care le primesc de la tine î le citesc regulat: o pasionează. Mai ales descripțiile recepțiilor, ale balurilor, ale spectacolelor de la operă, ale primirilor de la Tuilleries și ambasade, le urmărește ca pe basmele Șeherezadei. Seniorul nostru i-a făgăduit, pentru cei optsprezece anișori ai ei, o călătorie la Paris. Iată un dar de care nu se bucură prea multe domnișoare din aceste părți ale Orientului. Îi voi însoți, desigur. Am impresia că domnul Rosetti a pus la cale acest voiaj și pentru mine. Îmi cunoaște nostalgia și vrea să-mi împlinească acest dor, această supremă satisfacție.

Starea sănătății mele e destul de normală. Faptul că de vreo săptămînă escaladez munții, înfrunt desimea stejarilor și stîncile de la *marginii de prăpăstii*, — *dovedesc că încheieturile și arterele îmi sînt în bună stare*. Dar uneori trebuie să fac apel și la medicul care am fost odinioară și să-l întreb ce crede. La vîrsta mea, inima începe să fie numită cord și cordul e mai capricios, mai buclucaș decît inima.

Ar fi foarte plictisitor să te pomenești, într-o bună zi, cu un răvaș de-aici vestindu-ți că unchiul tău Henri a «clacat»¹.

Dar să sperăm că această perspectivă nu e atît de apropiată și că voi putea merge la Paris să te mai văd o dată acolo, fiindcă aici nu prea ești dornic să vii.

Al tău unchi iubitor,
Henri"

De rîndul acesta, Henri Parrocel nu-și mai invita nepotul în Moldova, dar îi spusese destule lucruri care să-l ispitească. Amestecase, abil, viziunea zimbrului cu evocarea domnișoarei Rosetti, farmecul peisajului moldovenesc și eventuala primejdie cardiacă ce-l pîndea. Aceste lucruri nu puteau să nu pună nepotul pe gînduri.

Intr-adevăr, abia trimisese misiva din 29 iunie, că Henri Parrocel primi, de la Paris, o scrisoare datată la sfîrșitul lui mai. Venise mult mai repede decît cea din martie și era, parcă, un răspuns la rîndurile ultime ale urchiului.

Gaston îi scria că va renunța la călătoria în Africa, fiindcă evenimentele politice de la Paris îl pasionează. În aer pluteau amenințările unei revoluții.

¹ claquet — a plesni, a se duce pe copcă, a muri (fr.).

Urmind la tron, după căderea lui Napoleon și restaurarea Bourbonilor, regele Franței Carol al X-lea, fratele cel mai mic al decapitatului Ludovic al XVI-lea, nu învățase nimic nici el, nici cei din jurul său din lecțiile istoriei.

Urcat pe tron în 1824, Carol al X-lea făcea parte din acei emigranți care, în timpul revoluției și lui Bonaparte, trăiseră din subsidiile puterilor străine și se reîntorceau în Franța tot atât de reacționari ca înainte de 1789. Carol al X-lea suprimase libertățile presei, introdusese, după exemplul fratelui său Ludovic al XVIII-lea, privilegiile nobilimii și ale clerului și devenise nepopular. Revoluția de la 1830 îl alungase de pe tron. Bătrînul rege a fost pe vremuri tinărul și răsfățatul conte d'Artois, cumnatul și prietenul Mariei Antoaneta; acum părăsi Franța din nou și se duse să moară printre străini, continuându-și vechiul și lungul exil.

Ramura Bourbon a suveranilor legitimi era dată la o parte.

Pe tronul Franței se urcă un membru al familiei Orléans, Louis-Philippe, un bărbat de cincizeci și șapte de ani.

Experiența trecutului îi deschisese ochii. El nu trebuia, fiind rege, să domnească, asemenea lui Carol al X-lea; trebuia numai să guverneze în acord cu reprezentanții poporului.

În vreme ce vărul său Carol al X-lea, spirit strîmt, reacționar, se închidea în palatul de la Tuilleries, prințul Louis-Philippe deschidea larg porțile locuinței sale din Palais Royal oricui se bucura de un oarecare renume în politică, în literatură, în știință, în armată, în magistratură, în artă.

Ajuns pe tron în urma revoluției de la 1830, noul rege Louis-Philippe se înconjură de miniștri capabili, îmbunătăți finanțele țării; în 1833 semnă legea învățămîntului gratuit și o serie de alte reforme menite să-l facă iubit de mulțime.

O epocă de liniște și de prosperitate se instaurase în Franța sub domnia acestui om inteligent și bun, dar șovăitor, care, din pricina politicii lui externe și a solidarizării cu unii miniștri reacționari, începu să-și piardă popularitatea.

Valuri de nemulțumire se revărsau în Franța.

De altfel, întreaga Europă era euforizată de un vînt de libertate, care în 1848 a izbucnit ca un uragan, amenințînd să dărîme ultimele citadele ale feudalismului.

Prins și el de acest curent, Gaston Parrocel, tînăr entuziast, ziarist și orator înaintat, ar fi vrut să fie și el martorul revoluției viitoare, să se găsească printre cei care o pregăteau, deși nu știa bine ce regim va urma, ce reforme, ce libertăți vor aduce succesorii lui Louis-Philippe, beneficiarii acelei revoluții.

Ziarul la care colabora Gaston își încetase apariția. Băiatul se găsea fără mijloace. Oarecare aluzii la precaritatea lui și la un eventual ajutor venit din partea unchiului se strecurau printre rîndurile epistolei de la Paris, dar unchiul se prefăcea că nu le înțelege. Cu dragă inimă ar fi trimis bani nepotului său, și încă mai mulți decît se aștepta el, dar acest ajutor l-ar fi reținut pe băiat acolo, iar interesul familiei era altul, nu rămînerea lui Gaston în Franța.

Scrisoarea venită de la el mai cuprindea descripția unei recepții fastuoase pe care o dăduse Louis-Philippe la palatul Tuilleriesilor. Era vorba de echipajuri luxoase, de candelabre strălucitoare, de bărbați decorați, de femei în rochii de vară, rochii ușoare, dar tot atât de luxoase. Fantezia croitorilor, a coafezelor, a bijutierilor se întrecuse

și de rindul acesta. Era un bal de vară, un bal numit „de zi”, cind invitații urmau să sosească după ora 2 dimineața și să petreacă zorile în saloanele și grădinile palatului regal.

Tonul scrisorii lui Gaston nu era favorabil acestei serbări. Fiul și nepotul unor oameni care își trăiseră copilăria în marea revoluție nu putea să participe decât sub forma unui reporter și a unui protestatar la această bachanală aristocratică într-o vreme cind lipsurile poporului ar fi pretins alte preocupări din partea conducătorilor statului.

Din această scrisoare, Henri Parrocei citi boierului Arkip Rosetti numai comentariile politice, iar domnișoarei Mușa numai descripția balului, a coafurilor, a toaletelor, a diamantelor.

Arkip Rosetti era un spirit liberal. Nemulțumit de felul cum fusese înlăturat de către domnitorul Mihail Sturdza, indignat, ca toți oamenii de omenie, de abuzurile acestui prinț rapace, care își sporea mereu moștile, jecmănind în dreapta și în stînga, cum Arkip lua cunoștință cu destulă satisfacție de criticile pe care nepotul administratorului său le aducea guvernării regelui: în Louis-Philippe, boierul moldovean vedea un fel de Mihail Sturdza al Franței.

Dacă monseniorul era, oarecum, ostil vieții ușuratece a păturii suprapuse din Franța, în schimb, duduița Mușa era fermecată de splendoarea balului descris de Gaston o poveste din „O mie și una de nopți”. Copila nu se gindea decât la ziua fericită cind va avea optsprezece ani, ca să-și îplinească visul, făgăduiala dată de părintele ei, călătoria spre fîmanul fermecat — Parisul.

Ca răspuns la scrisoarea din 29 iunie 1847 a unchiului său, Gaston îl vesti, pe la sfîrșitul lui august, că s-a hotărît să părăsească Parisul și să plece spre București, apoi spre Iași.

În afară de dorul de a-și vedea unchiul și de a vina zimbri în codrii Moldovei, tînărul gazetar voia să cunoască stările sociale din cele două principate. Îl interesa mai ales viața celor de jos. Oligarhia Țării Românești și a Moldovei — prin reprezentanții ei: tinerii dez-mățați care cheltuiau averi întregi pe cheiurile Senei, ducînd un trai sumptuos, peste mijloacele lor, apoi făcînd datorii pe care nu le plăteau —, boierimea moldo-valahă, nu-l interesa din cale-afară.

Cunoscuse în metropolă odrasle de-ale latifundiarilor romîni, băfești de bani gata, care risipeau în dreapta și în stînga, se țineau de tot felul de aventuri, trăiau din expediente, apoi dispăreau, lăsînd o amintire detestabilă.

„Mi-a căzut în mină — scria Gaston — o carte, «Străinii la Paris», în care capitolul despre moldo-valahi nu este cel mai măgulitor. Autorul aceluia articol, Stanislas Bellanger, a fost și el prin Valahia. El a tipărit, în 1846 la Paris, o lucrare în două volume «Le Keroutza», în care-și povestește impresiile din București și din restul țării, vorbind cu multă simpatie despre romîni. Pare-se că acest popor suferă mult din pricina exploatării păturii dominante.

Studiul despre care ți-am vorbit, apărut în colecția «Les étrangers à Paris», sfîrșește cu o vorbă bună despre tineretul venit din București și din Iași să studieze la Paris:

«Mulți dintre ei vin să se amuze și mulți să lucreze și nu pierd nici o ocazie să se instruiască. Toți își fac datoria. Va veni o zi — și acea zi nu e departe — cind ei vor dovedi Europei că n-au coborît în capitala lumii civilizate numai ca să studieze „Jurnalul modelor” (pag. 82).

Am căutat să mă documentez cu privire la Principatele Dunării de jos citind relatările călătorilor străini prin acele ținuturi. Foarte interesant mi s-a părut «Voiajul doamnei Craven la Constantinopole, prin Crimeea». Volumul acesta cuprinde câteva pagini despre Valahia și capitala ei, Bucuorest (așa scria aristocrata londoneză).

Ca și dumneata, unchiule dragă, călătoreala engleză admiră frumusețea și bogăția acelor pământuri, dar, spre deosebire de dumneata, care nu mi-ai descris țara unde trăiești decît în culori roze, ocolind mizeria nației, acea aristocrată din Anglia care și-a tipărit cartea în 1789, anul revoluției noastre, milady Craven își încheie capitolul despre «Bucuorest» scriind (pag. 270) :

«Această țară superbă, ale cărei sol și climat produc bogății abundente, este, din nefericire, supusă unei puteri despotice care smulge tot, fără milă, locuitorilor. Lăcomia principilor domnitori le răpește ceea ce a scăpat nevoilor Constantinopolei; ea sleiește belșugul pînă la izvoare, silind pe bieții valahi să fugă în munte, ca să scape, măcar o vreme, de cruzimea unui guvernămint tiranic».

Dumneata, unchiule dragă, ai avut norocul să trăiești pe moșiile unui boier moldav care este un om cu vederi largi, un liberal — așa mi-ai scris de câteva ori. Probabil, pe latifundiile acestui senior, țărani o duc mai bine ca în alte părți. Altminteri, cunoscîndu-mi părerile, aspirațiile democratice, m-ai fi informat cu sinceritate despre mizeria lor.

Îți voi da, unchiule dragă, o veste care cred c-o să te bucure: peste citeva zile pornesc spre București... Nu cred că revoluția va izbucni aici atît de repede. Am o însărcinare a Ministerului de Externe pentru consulul nostru de acolo. Mai am și citeva scrisori către mai mulți francezi stabiliți în capitala Dunării de jos. Domnul Stanislas Bellanger, pe care am căutat să-l cunosc după ce i-am citit cartea, a binevoit să mă recomande acestor persoane. Le cunoști? Iată numele lor:

Lynch, francez de origine, astăzi valah și boier.

Doctorul Tavernier, care, ca și dumneata, a făcut parte din vechea gardă a lui Napoleon, ca medic și ca mușchetar, și s-a stabilit în principate.

Xavier Willacrosse, care ocupă postul de arhitect al divanului, și Henri de Mondonville, stabilit la București de douăzeci și cinci de ani.

Îmi povestea domnul Stanislas Bellanger că acești domni l-au primit cu mare însuflețire, că au vărsat multe lacrimi la amintirea patriei depărtate.

Sper că mă vor primi și pe mine cu aceeași dragoste. Am să le duc vești despre frumosul nostru Paris și despre mișcarea ce se pregătește împotriva regelui Louis-Philippe și a guvernului său.

Cred că nu va trece mult și vom avea republică.

Al dumitale nepot iubitor, fericit că va putea să te îmbrățișeze în curînd.

Gaston

O dată cu această scrisoare, publicistul parizian trimitea unchiului său și citeva cărți în care era vorba de principatele danubiene:

1. „Călătoria doamnei Craven“.
2. Volumul „Străinii la Paris“.
3. Cele două volume „Le Keroutza“.

4. Cîteva broşuri ale luptătorilor revoluţionari romîni din capitala Franţei.

5. Ultimele romane ale unui scriitor care îşi făcea o frumoasă reputaţie, Honoré de Balzac.

Aceste din urmă cărţi erau destinate domnişoarei Muşa Rosetti, despre care unchiul său, guvernorul copilei, îi scria minuni.

* * *

„Dragul meu Gaston,

Abia îţi trimisesesem cîteva pagini şi iată că, spre marea mea bucurie, primesc ultimele tale rinduri, în care îmi anunţi plecarea spre aceste părţi ale planetei.

Fii binevenit!

Nu ştiu dacă scrisoarea de faţă te va mai găsi la Paris. Îţi scriu totuşi şi păstrez copia, ca să ţi-o remit la sosirea ta în principatele danubiene.

Vreau să te informez că am sezisat uşoara ta ironie cu privire la puşinele informaţii pe care ţi le-am dat despre starea locuitorilor de pe moşile familiei Rosetti.

Află că, spre deosebire de majoritatea boierilor moldoveni, senioria sa, patronul meu, e un om instruit, plin de cele mai bune intenţii. Face parte din falanga de patrioţi nemulţumiţi cu actuala stare de lucruri din Moldova şi Valahia (acestei din urmă provincii i se mai spune Muntenia) şi care rîvnesc pentru ţara lor o soartă mai bună. Cred că nu fac o indiscreţie comunicîndu-ţi că eu însumi, şi nu numai odată, am trimis luptătorilor romîni de la Paris subsidii importante din partea senioriei sale.

Domnul Arkip Rosetti a ocupat, pe vremuri, înalte dregătorii în divanul de la Iaşi, a fost mare vistiier al Moldovei, adică ministru de finanţe.

Înlăturat de către principele Mihail Sturdza, n-a mai vrut să facă parte dintre demnitarii ţării, deşi unii trimişi ai hrăpăreţului hodosar au apelat în mai multe rînduri la luminile domniei sale.

N-aş putea spune că situaţia ţăranilor de pe moşile pe care de cîţiva ani le administrez eu însumi este ideală. Dar nici în alte părţi, în împărăţii, regate şi ducate mai civilizate decît aceste sarmiene provincii, supuse de veacuri osmanliilor, lucrurile nu merg mai bine. E o stare generală de apăsare ce nu mai poate dăinui.

Dovadă: suflul de libertate care a cuprins întreaga Europă şi care, fără nici o îndoială, îşi are obirşia în revoluţia noastră de la 1789. Vina acestor mizerabile condiţii este, incontestabil, a marilor proprietari, care se dezinteresează total de starea robilor lor. Aceşti «beati posedantes»¹ nu cer decît un lucru: să aibă venituri cît mai mari, cu orice preţ, să trăiască în lux, să-şi întrecă semenii cu viaţa lor de fast şi de trîndăvie. De rest, puşin le pasă. Şi atunci interpuşii lor — arendaşi, logofeţi, vechili, şefi ai autorităţilor locale — abuzează în mod crîncen, persecutînd² ţărănimea, secînd bogăţiile ţării de la izvoare, cum foarte bine spune milady Craven în cartea pe care mi-ai trimis-o.

Eu însumi am asistat de mai multe ori la scene penibile. Am văzut

¹ Beati posedantes — fericiţi posesori (lat.).

oameni bătuți, schingiuiți de către un mic satrap local fiindcă au tăiat câteva ramuri dintr-un copac uscat ca să se încălzească în tolu cumplitelor ierni moldovenești.

Pînă și femeii bătrîne au fost arestate și biciuite pentru un braț de vreascuri adunate din pădurea boierească. Bineînțeles că am intervenit de cite ori am putut în favoarea bieților oameni, dar eu n-am atîția ochi ca să văd toate nedreptățile și nici atîtea posibilități ca să le împiedic.

Cîtă vreme nu se va fi stabilit o solidaritate a oamenilor săraci, o manifestare violentă a nemulțumirii lor, cu greu se va putea ajunge la o schimbare fundamentală.

Pe de o parte cupiditatea magnaților, pe de alta pasivitatea mulțimilor, — iată trista realitate!

Mulți ani vor trebui să treacă pînă să ajungem la un echilibru, la ameliorarea acestor stări. Va trebui suprimată și corupția, care începe de sus de tot. Din fericire, noua generație moldo-valahă pare să fi înțeles acest lucru. Viitorul ne va arăta pînă la ce punct va izbîndi în generoasele ei revendicări.

Încă o dată îți exprim bucuria că voi putea să te strîng în brațe. Să nu te miri dacă mă vei întîlni la București, unde voi pleca să te întîmpin.

Domnișoara Rosetti citește acum cărțile semnate Honoré de Balzac. Este rudă, oare, acest domn cu autorul «Scrisorilor», cu Jean-Louis Guez Balzac, prozatorul nostru clasic?

Va ajunge oare acest Honoré să se apropie de marele său înaintaș?

Romanele lui îmi par, deocamdată, cam aspre, puțin favorabile societății franceze. Sînt de un realism cu care nu mă prea împac.

Sînt curios să știu cum le va aprecia domnișoara Rosetti, care, ca și mine, este o admiratoare atît de pasionată a lui Chateaubriand și a celorlalți romantici.

Al tău fericit unchi,
Henri"

CAPITOLUL III

Poșta imperială austriacă făcea legătura dintre ținuturile dunărene și occidentul Europei. Leșenii își trimiteau corespondența sau plecau ei înșiși spre Viena prin Botoșani, Ițcani, Lemberg, iar muntenii o luau pe Valea Prahovei în sus, pe la Brașov — cunoscut pe atunci străinilor sub numele de Kronstadt —, sau, pe drumul mai greu al Văii Oltului, spre Sibiu (Hermannstadt).

Alții se lăsau în jos, la Giurgiu, în rădvane, care și carete; acest drum, mărginit de plute uriașe, care făceau bolți de umbră, era cel mai ușor, cel mai plăcut din țară, fiind umblat neconținut de cei ce veneau sau se duceau la Stambul: pașale, boieri, stringători de dări, negustori și chiar domnitorii Munteniei cu alaiul lor, mai mare la venire și mai puțin la plecare, că-i părăsea toată lumea.

Din loc în loc, la schimbarea cailor de poștă, erau hanuri unde se întremau drumeții; poterași păzeau calea Giurgiului, care din vremuri bătrîne era cutreierată zi și noapte de călăreți, landouri, căruțe și

harabale, încărcate cu oameni, marfă și avuții. De la Giurgiu, vapoare o luau în susul Dunării, ducind pe călători spre Orșova, Buda și Viena.

Dacă aceste drumuri erau destul de lesnicioase, în schimb, ca s-ajungi de la Iași la București, era o poveste întreagă: diligența găsită cu greu, moiturile căpitanilor de poștă, care n-aveau niciodată cai la îndemână, greutatea și bacșișurile pentru scoaterea pașaportului, lupta cu arșița, cu ploile, cu viscoalele. În sfârșit, puneai mina pe un surugiu și pe șase cirliani, îi înhămai și cu Dumnezeu înainte! Călătorie bună pe drumuri cleioase, de ajungea noroiu pînă la spița roților! Plesnete de bici, bice pe spinarea bieților cai, fluierături, injurături, poticniri, opinteli, plecări și iar opriri, vrute și nevrute, și iar bice, ocări și sudăimi, șuierături și improșcături din apa mocirielor; cite o roată fărîmată, cite un cal betegit; ajungeri tirzii la bariere, cereri de pașaport la fiecare poartă de tîrg; vameși posomorîți și somnoroși cercetîndu-ți actele și calabalicurile în luminița unui muc de seu, răsfoind hirțoagele cu ochi cirpiți și cu degete slinoase; crivăturile tari și împănate cu ploșnițe din odăile mucedate ale hanurilor mărginașe... Și toate acestea împletite cu spaima de tilhari, cu rostogolirea amenințătoare a mogildețelor și a matahalelor ce cutreierau drumurile înnoptate. Cît despre zilele de iarnă, cu vîfere și cu nămeți, cu haite de lupi la pîndă prin zăvoaie, să nu mai vorbim!

Vara, nori de praf te acopereau, cu haraba și cai cu tot; dintr-un pietroi săreai într-o groapă; te topeai în cuptorul amiezilor. Te mincau puricii, te mușcau lăcustele de nas, te pișcau țînțarii. Drumul era plăcut numai dimineața, pînă-n prînz, și la scăpătatul soarelui. La ceasul acela, marginile de păduri și buruienile incinse peste zi miroseau a iarbă mare și a floare de migdal... De departe veneau adieri îmbălsămate, păsările cîntau, și lumea lui Dumnezeu îți se părea nespus de frumoasă.

Frumoase erau și nopțile împodobite cu luceferi. Iar dacă mai aveai și tovarăși de drum fineri și cheflii, uitai necazurile călătoriei și-ți aminteai numai de răcoarea înstelată, de mesele luate pe iarbă, în desîșul unui crîng, la margine de drum, cu pui fripiți, cu vin roșu și dulce, supt din plosca de două ocale.

Dar nu puteai porunci firii să se îndure veșnic și nici celor aflați cu tine în diligență să fie plini de snoave și de cîntece haiducești.

Una peste alta, zi mai bine „ferească Cel-de-sus” și lasă-te păgubaș! Îndrăznească alții, dacă-i rabdă pielea, nesfîrșitul drum dintre cele două orașe de reședință domnească!

De la București pînă la Iași făceai — dac-aveai noroc — cinci-șase zile.

Cine să se mai încumete?!

Călătoria lui Henri Parrocel de la Iași la Focșani, apoi, în jos, pe Bărăgan, prin Urziceni la Ialomița, prin Șindrilița și Afumați, pînă la cetatea de scaun a hospodarilor valahi, i se păru fostului soldat al lui

¹ Chiar după Unirea Principatelor, cînd deputații moldoveni trebuiau să se ducă în capitala țării, cum nu era încă drum de fier prin coclaurile romînești, cei mai mulți se mulțumeau să ia calea Lembergului și a Vienei, apoi să coboare Dunărea cu vaporul, s-ajungă la Giurgiu, iar de acolo, pe vechiul drum voievodal, sub bolta înaltă a plutelor umbroase, să-și vadă, în sfârșit, visul cu ochii: Bucureștii!

Cine-ar putea să-și închipuie azi asemenea greutateți, asemenea ocotiri?

Napoleon mai aprigă decît toate expedițiile în care-l urmăse pe împărat. Numai la refragarea din Rusia mai îndurase el atîta vrăjmășie și atunci, încălta, era finăr, deprins cu viața ostășească și cu neajunsurile ei.

Cînd a cerut conului Arkip Rosetti învoirea de a-l părăsi o vreme, ca să-și întilnească rubedenia la București, boierul a zîmbit, și-a mîngîiat barba și a dat din umeri :

— Se vede că dumneata nu cunoști greutățile unui asemenea drum ! Dacă nepotul domniei-tale a ținut să te vadă, nu era mai bine să vie, pe la Lemberg, direct în Moldova ? La vîrsta noastră (fire delicată, Arkip Rosetti, care era cu cincisprezece ani mai finăr decît guvernorul, nu voise să spună „la vîrsta dumitale“), la vîrsta noastră, domnul meu, asemenea osteneii trebuie evitate...

— Fără-ndoială că ar fi fost mai bine să vină el la mine decît să călătoresc eu însumi o săptămînă pînă să-l aflu ! Dar tinărul n-a plecat din Paris pentru propriul său agrement. Ce să caute în Moldova ? Numai ca să mă vadă ? I-aș fi cerut prea mult ! Știe că anul viitor, dacă senioria voastră nu se va răzgîndi și dacă providența nu se va împotrivi, se va duce bătrînul la Paris, să-l vadă... Gaston însă vine pentru treburi mai importante : are o misiune din partea guvernului francez, pe lîngă prințul George Bibescu ! (Henri Parrocel vorbea așa, pe de o parte, ca să exagereze importanța nepotului său, pe de alta ca nu cumva să dea de bănuît care era adevăratul rost al sosirii nepotului său în țările dunărene.)

— Dacă tinărul nu este prea grăbit, l-am vedea cu mare plăcere pe moșiile noastre ! adăugă mărița sa, spre marea bucurie a francezului, care nu se încumeta să propună el însuși această mult dorită vizită, scopul suprem al ultimilor săi ani de viață.

Henri Parrocel își luă rămas bun de la boier și de la gingașa domnișă Mușă făgăduind că va îndupleca pe trimisul ministrului regal al Franței să poștească la Drăgoșești.

Multe drumuri bătuse oșteanul, medicul și profesorul Parrocel în zbućiumata lui viață, dar cel făcut pînă la București nu era să-l uite cît va trăi !

Iată-l, în sfîrșit, în capitala valahă, instalat la vestitul Han al lui Manuk — acolo unde acum este hotelul Dacia, în fața Pieții de Flori.

A doua zi porni după niște daraveri cu care-l însărcinase boierul de la Drăgoșești, apoi s-a dus să facă vizite francezilor despre care scrisese nepotul său și al căror nume e consemnat în cartea „Le Keroutza“, a lui Stanislas Bellanger.

Toți acești compatrioți primiră cu entuziasm vestea sosirii tinărului parizian la curtea principelui Valahiei și se oferiră, pe întrecute, să-l adăpostească la ei.

*
*
*

În vreme ce Henri Parrocel se ocupa de găzduirea nepotului, să vedem ce făcea acesta, ce cale luase ca s-ajungă la „Bucharest“, sau la „Bocorest“, cum scria milady Craven, sau la „Abukureis“, cum ne botezase cetatea muezînul Ivliia Celibi. Acest nepot al pașei din Vidin, călător turc prin împărăția sultanului, pînă la Viena, a umblat de trei ori prin ținuturile noastre. Pentru el, numele orașului București vine de la Abu — din tribul kiureisilor, cei care s-au răscolat împotriva califului Omar și au întemeiat Djebelul, din Asia Mică.

În cartea „Însemnarea călătoriei mele“, publicată în 1826 la Buda, marele patriot și cărturar român Dinicu Golescu, înalt dregător al Munteniei și întemeietor al mai multor instituții național-culturale, scrie că, în drum spre țările apusene a luat-o pe Valea Prahovei și a ajuns la Kronstadt, ce-i zic românește Brașov. De-acolo a întins-o la poalele munților spre Făgăraș, apoi spre Avrig, apoi spre Sibiu, Săcele, Raimark și Sassebes, apoi spre Alba Iulia (Karlsburg, Bălgrad), Cluj (Klausenburg pe nemțește și Koloșvar pe ungurește), Oradea-Mare, (Grosswardein) și a trecut în Ungaria, la Budapesta; ca s-ajungă la Pressburg (oraș numit astăzi Bratislava), iar de acolo la Beci (Viena) și, mai departe, spre Triest și țările germane.

Același drum, în sens invers, l-a luat și francezul Gaston Parrocel, plecat din Paris spre București, pe la mijlocul lui august 1847.

Nu vom urmări peregrinările europene ale acestui îndrăzneț parizian, vânător de lei în Africa, iar acum călător spre depărtatele principate danubiene, pe urmele zimbrului.

Ajuns la Viena, cercetînd pe francezii de acolo, Gaston Parrocel află că nemulțumirile cresc în imperiul habsburgic, că naționalitățile fierb, că muncitorii, țărani, mica burghezie și intelectualii pregătesc ceva...

Contesele și seniorii care se duc la bal în palatul Burgului dansează pe un vulcan, ca și eleganții nobili și frumoasele pariziene la Tuilleries.

La Budapesta lucrurile nu se înfățișează alt fel. Maghiarii s-au săturat de dominația Vienei.

Urmînd, la conducerea spirituală a Ungariei, marelui patriot contele Szechenyi, care, din averea lui personală, așezase temelia Academiei maghiare, Lajos Kosuth se pune în fruntea luptătorilor pentru independența patriei sale, amenințată să-și piardă ființa națională prin apăsarea habsburgilor. „Fără naționalitate — proclamă el — viața este de prisos. Atunci cînd am pierde cuvintele limbii noastre materne, ne-am pierde și sufletul. Libertatea pierdută se recîștigă, dar naționalitatea niciodată“.

Gaston Parrocel își notă aceste profetice cuvinte. De la Budapesta cobori spre Cluj, apoi spre Sibiu, vechi oraș saxon, unde rămase o noapte.

În momentul cînd poștalionul, care pleca de la Sibiu spre Brașov, era să se pună în mișcare, ultimele două locuri rămase libere fură ocupate de doi tineri veniți din părți opuse și care îi pîrură ziaristului francez că nu sînt străini unul de celălalt, deși se prefăceau că nu se cunosc.

Roțile diligenței nu se rostogoliseră de cîteva sute de ori, și cei trei tineri, îmbrăcați în haine moderne, se simțiră atrași unul de altul, intrară în vorbă.

Majoritatea călătorilor, printre care un preot evanghelic, erau niște burghezi pacifici, care vorbeau un dialect german.

Spre marea mirare a lui Gaston, unul dintre cei doi tineri proaspăt sosiți, după ce îl examinase cîteva clipe, i se adresă, surizînd, într-o franțuzească perfectă :

— Domnul e francez, nu-i așa ?

Și gheața fu ruptă.

Cel care vorbea franțuzește se recomandă. Era un boiernaș valah, care călătorea spre București, Gulian Pantazi. Fusese trimis cu o misiune secretă în Transilvania, pe lingă un „cancelist“ numit Avram

Iancu. Celălalt tânăr se întâmplase să fie tocmai un aghiotant al acestui Avram Iancu. Il chema Iosif Sterca¹. Tânărul Sterca povestea din viața poporului ardelean de suferințele lui și de pregătirile lui de răscoală. Gullian Pantazi traducea călătorului francez, îl informa de starea rominilor, atât de numeroși în împărăția habsburgică.

Paralel cu revendicările ungarilor conduși de Lajos Kosuth, rominii din Ardeal cereau și ei drepturi naționale și o soartă mai omenească. Intelectualii lor se agitău alături de țărănime. Gheorghe Bariț primește învoirea de a scoate o foaie rominească — „Gazeta Transilvaniei”. El afirmă cu tărie, în repetate rânduri, continuitatea istorică a poporului românesc pe pământul Daciei și vorbește de apărarea Transilvaniei nu numai de către voievodul muntean Mihai Viteazul, dar și de cirmuitoarii unguri, romini de origine, Ioan și Matei Corvin.

La rindu! lor, sașii, sîrbii și alți slavi ridicau fruntea, alături de romini, împotriva tendinței de asuprire a magnaților unguri, care transformau aspirațiile proprii lor eliberări în tendințe de apăsare a celorlalte naționalități conlocuitoare din Transilvania.

Măcelurile provocate în Galiția prin răscoala țărănilor (1846) împotriva nobililor pun pe gânduri curtea și guvernul din Viena.

În Ardeal tradiția revoluționară a unui Gheorghe Doja și Nicolae din Albac, zis Horia, se aprindea cu focuri noi.

Tînăr jurist, Avram Iancu bătea satele și malurile apelor aurifere instigînd la răscoală pe moșii săraci, care își cîntă jalea în vîiersuri :

„Munții noștri aur poartă
Noi cerșim din poartă-n poartă...”

— M-am despărțit deunăzi de Avram Iancu, spune călătorului francez tînărul Iosif Sterca. Pleca spre Abrud, la Zlatna, unde este cel mai mare centru aurifer. Acolo se zbat minierii iobagi, așa cum pe moșiile grofilor sutele de mii de iobagi ai pămîntului jupoaie gîsca să facă puf moale pentru perinele și saltelele castellanilor !

Iosif Sterca își informa tinerii companioni vorbindu-le de vechimea așezărilor dacice pe aceste pămînturi, despre minele de aur care își rodeau fructul metalic încă din vremea lui Herodot.

Original din Cărpiniș, localitate de lingă Abrud, în inima căutătorilor de aur, Iosif Sterca pune pe primul plan starea grea a iobagilor minieri din împrejurimile Zlatnei.

Patruzeci de zile pe an, locuitorii Cărpinișului trebuiau să cosească fiinețele fiscului, să facă grădinărit și să scoată brazii și fagii care pluteau pe gîrlă, în afară de alte munci. Așa la Bucium, așa la Poieni, la Muntari, la Cerbu, la Zoița, la Musca, așa pe toată valea Ampoiului. Tîrgurile, satele și văile fierbeau.

Printre țărani din Ardeaj se răspindise vestea că răscoalele din Galiția, împotriva nobilimii, nu numai că n-au fost oprite de guvernul crăiesc de la Viena, dar au fost puse la cale chiar de el.

¹ Pe Iosif Sterca, autorul acestei narațiuni l-a cunoscut personal și a locuit cu el aproape un an, prin 1908—1909, la Sibiu, în clădirea „Astrei”

Autorul era foarte tînăr, iar Iosif Sterca Suluțiu de Cărpiniș — un bătrîn venerabil, cu mustățile și pletele albe, un om de o mare distincție. Era președintele „Astrei”, asociație rominească pentru cultură, teatru și artă.

Guvernatorii, comisarii și fișpanii din Transilvania se alarmează și fac rapoarte secrete, vorbind de vintul de răscoală care bate amenințător, de convingerea țăranilor că în ziua ridicării lor împăratul și ostașii săi vor fi de partea poporului răsculat.

Ecaterina Varga, o ungueroaică sărăcită, se pune în fruntea unei răzmerițe care ține șapte ani și rămâne în amintirea poporului ca o eroină legendară. Nu va trece mult și Doja, Horia și Caterina își vor spune iar cuvântul.

— Am fost acum cîteva luni, alături de Avram Iancu la o adunare a poporului. Mii și mii de țărani veniseră de pretutindeni. Costumele lor albe fluturau sub cerul de primăvară... Ecouri lungi, nesfîrșite, trezeau cuvintele inflăcărâte ale oratorilor :

„Frați romîni ! Ne-am adunat să dăm de știre celorlalte națiuni că șerbi nu mai vrem să fim, că vrem să fim liberi. Noi nu vrem să domnim peste alții, dar nici nu vom mai suferi, noi, cei mai numeroși și cei mai vechi locuitori ai țării, să se facă vre-o lege în această noastră țară fără știrea noastră“.

— Precum vedeți, domnul Parrocel, sentimentul revoluționar a cuprins toate provinciile romînești. V-ați mirat adineauri, auzind cuvinte cu rezonanță latină printre țărani ardeleni, vorbi Gulian Pantazi. Vă închipuiți că imperiul habsburgic e compus numai din germani, iar Transilvania numai din unguri... Precum vedeți, lucrurile stau altfel. Acest tînăr, Iosif Sterca, aghiotant al lui Avram Iancu, i-a dus scrisori de la Nicolae Bălcescu și alți revoluționari din Țara Romînească, pentru atingerea unui țel comun... Eu am fost însărcinat să fac legătura dintre Bălcescu și oamenii lui Avram Iancu...

*

Drumul de la Sibiu la Brașov fusese o încintare. Prin satul românesc Avrig au trecut într-o dimineață de duminică, cînd lumea, în straie de sărbătoare, intra în frumoasa biserică ortodoxă, împodobită cu vechi picturi bizantine, interioare și exterioare.

Vizitară palatul somptuos al contelui Bruckenthal, fostul guvernator al Ardealului pe vremea Mariei Thereza, palatul cu încăperi vaste, cu grădinile în terase, cu bazine și havuzuri, cu livezile din fundul domeniului.

La dreapta lor, paralel cu drumul, se perindau Munții Făgărașului, iar la stînga, departe, pe înălțimile pline de verdeață — sate cu coperișe de țiglă roșie și cu turnuri de biserici protestante, înalte și ascuțite, surideau, idilic, în amiaza de vară.

Se opriră, pentru schimbatul cailor, la Făgăraș. Vizitară marea cetate din mijlocul orașului.

Iosif Sterca le povesti că în acel palat fortificat fusese găzduită Doamna Stanca, a lui Mihai Viteazul, voievodul Țării Romînești.

Gaston Parrocel și Gulian Pantazi, conduși de Iosif Sterca și doi cunoscuți făgărășeni ai acestuia, intrară apoi într-o biserică de rit oriental, așezată în mijlocul unei grădini-cimitir și zidită de principele romîn Constantin Brîncoveanu, în vremea cînd ducatul Făgărașului aparținea Valahiei.

Admirară picturile de mare artă ale meșterului Radu, zugravul brîncovenesc, cu motive biblice rareori tratate de iconografi ortodocși ai vremii.

Tinărul călător francez trăia un entuziasm perpetuu în fața frumuseții peisajului liniștit, surizător, dominat de Alpii carpatini, în admirația costumelor țărănești întâlnite-n drum. Il impresiona prezența permanentă a rominilor, el, care se aștepta să găsească romini numai în cele două principate danubiene, Valahia și Moldavia...

Srăbătind pădurile care precedau Brașovul, ajungând în preajma acestui vechi oraș, cu turnuri și ziduri medievale, el se pregătea să fletește să găsească în Valahia aceleași peisaje muntoase, calme și însorite, aceleași cimpii bine cultivate, aceleași ziduri și turnuri medievale, dacă nu și mai bătrâne decît ale Kronstadtului, oraș care, după informațiile lui Iosif Sterca, fusese întemeiat în 1203.

Cei trei tineri petrecură împreună o seară neuitată în acel important centru comercial, cel mai însemnat între Viena și Constantinopol. Se despărțiră, îmbrățișându-se frățește, ca și cum s-ar fi cunoscut din copilărie.

— Eu voi rămîne cîteva zile la Brașov. Indată ce voi ajunge la București, te voi căuta... Cunoști pe cineva acolo? îl întrebă Gulian Pantazi.

— Nu. Voi trage la hanul numit al lui Manuk...

— Ca hotel, este, deocamdată, cel mai bun...

Gaston Parrocel se despărți de cei doi tineri și simpatici compașioni, plin de frumoase amintiri și de învățătură.

El își notă în carnet aceste cîteva rinduri care, în acele momente, i se păruseră o revelație:

„Dacă în Franța nemulțumirile poporului împotriva monarhului, a celor din jurul său, a guvernanților sînt numai de ordin social în imperiul habsburgic, aspirațiile maselor se împletesc și cu revendicări naționale”.

Tinărul călător francez cobori pe Valea Prahovei și ajunse în capitala Valahiei pe o frumoasă innoptare de septembrie.

În ajun plouase. Văzduhul se răcorise. Frunzișul spălat mirosea a proaspăt. Stele mari atrîneau deasupra Bucureștilor.

Păcat de frumusețea aceluia mijloc de septembrie, anotimpul cel mai frumos al țării! Călătorul francez nu putu să-i guste farmecul, fiindcă la bariera Fierăstrău, unde se oprise harabaua, paznicii erau arțăgoși. Îi scotociră calabalicul, îi trîntiră o amendă usturătoare pentru niște cămăși și haine aflate în geamantane și, pe deasupra, îi mai luară și bacșiș ca să nu-l țină acolo pînă la ziuă.

Ca s-ajungă la Hanul lui Manuk, ridicat lingă vechea matcă a Dimboviței, trebuia să lungească întregul Pod al Mogoșoaiei. Diligența, sau cum îi spuneau turcii „harabaua”, o luă în goana cailor pe scîndurile care acopereau Calea Victoriei de azi. Sub apăsarea roților, apa și noroiul țîșneau și stropeau pe trecători. Dar nu se supăra nimeni. Lumea era, se vede, obișnuită cu asemenea neajunsuri. Cînd vedeau că s-apropie vreo trăsură, oamenii se lipeau de pereții caseilor, ca să fie improșcați mai puțin. Ședeau răstigniți de ziduri, cu ochii rugători, cu un zîmbet umilit pe buze, parcă cerîndu-și iertare boierilor și coconetului din droști că le-au încurcat drumul. Caretele se întilneau cu care și landouri, se ciocneau, își amestecau roțile; surugiul zbiera, injura și se răzbuna pe cai plesnindu-i cu biciul, apoi trecea mai departe. Toate aceste echipaje se vesteau urechilor prin plesnete de bici și sudalme, iar ochilor prin cele două bobite de lumină ale felinarelor cu luminări de seu.

Gaston Parrocel, fără să-și inchipuie că sub același acoperiș se

afla și unchiul său, venit de câteva zile din Moldova, trase la hanul cel mai vestit al tirgului, clădit cu patruzeci de ani în urmă de către bogătașul armean Manuk Simion, pe locul vechiului palat domnesc al lui Mircea Vodă Ciobanul.

Dimineața Gaston se pomeni că-i bate cineva la ușă: era Henri Parrocel. Bătrînul înștiințase pe hangiu că va sosi în curînd un tînăr franțuz, nepotul dumisale; fusese înștiințat în zori că „musiul” sosise și-acuma iată-l, nerăbdător, în odaia băiatului. Imbrățișări calde... risete... lacrimi de bucurie. Flăcăul crescuse. Sta în fața unchiului surizător, înalt și frumos, plin de bărbăție și, totuși, gingaș ca o domnișoară. Obișnuit cu oamenii aspri din Moldo-Valahia, pierzîndu-și el însuși vechea politețe moștenită, felul catifelat de a vorbi și de a se purta al occidentalilor, Henri Parrocel era fermecat de înfățișarea cuceritoare a lui Gaston. Înalt, subțire, cu părul lung, ondulat, cu o bărbuță blond-castanie, încadrîndu-i fața palidă, urmașul pictorilor din vremea lui Ludovic al XIV-lea avea înfățișarea unui Alfred de Musset tînăr.

Unchiul și nepotul nu-și mai luau ochii unul de la celălalt. Amîndoi erau din cale afară de emoționați. Gaston fiindcă-și revăzuse, în singurătatea străinătății, unchiul, care-i ținea loc de tată, iar Henri, mai emoționat decît el, fiindcă nu se mai simțea singur și străin. Singele familiei și glasul patriei depărtate fremătau coala, în făptura tînească a nepotului; toate legăturile, toate amintirile, toate visurile de viitor îl copleșeau. Bătrînul Vintură Lume își făurea un amurg liniștit, după o viață de zbucium, o împăcare cu destinul. El își vedea asîfințitul în apoteoza unei căsătorii care va uni țara maternă cu țara lui adoptivă, două patrii pe care le iubea deopotrivă.

Soldatul de odinioară, medicul, profesorul, negustorul, preceptorul, guvernorul, administratorul de moșie, se simțea acum slab ca o femeie, ca un copil. Uitasese de mult ce este induioșarea, aleanul, lacrimile. Căzuse într-un jilț, își acoperise fața cu palmele și plîngea de fericire, cu trupul tot zguduit. Apoi se potoli. Se uită lung la Gaston, zîmbîndu-i printre lacrimi, parcă cerîndu-și iertare, ca un ștrengar prins cu vreo năzdrăvănie. Gaston îl bătu pe umeri. Incepură să ridă amîndoi.

Unchiul ridea violent, hohotînd, din nevoia de a plînge.

Ca orice om tînăr, nepotul era mai puțin induioșat. Avea înaintea lui viitorul, și viitorul nu-ți dă răgaz să-ți pierzi vremea cu melancoliile trecutului, cu orice fel de melancolie. Făptura lui puternică își cerea dreptul la viața imediată.

Unchiul Henri începu să-i vorbească de buna primire pe care o pregăteau lui Gaston francezii din București, de invitația lui Arkip Rosetti, de pitorescul patriarhal al vieții moldovenești, de vinătorile care îl așteptau în Carpații împăduriți. De Mușă nu-i spuse nici un cuvînt. Va fi marea surpriză a Drăgoșeștilor, încununarea acestei cătătorii.

Dar Gaston nu se lăsa furat nici de perspectivele viitorului apropiat. Prezentul îi bătea imperios la poartă. Prezentul imediat.

— Unchiule, știi că nu m-am schimbat de câteva zile, iar oamenii din hanul ăsta s-au uitat lung la mine cînd le-am cerut să-mi pregătească o baie.

— Nu e nimic. Te duc eu în altă parte!

Și o luară amîndoi spre mahalaua sărăcăcioasă a Lipscanilor. Ajunseră în fața unui fel de turn scund, o casă fără uși și fără ferestre, cu virful tîguit ca un stup. Unchiul ridică un chepeng și începură să coboare. O treaptă, două, trei, opt. Pătrunseră într-o încăpere

rotundă, podită cu marmură albă și căptușită cu marmură roză și albastră. Jur împrejur ocolea un divan pe care dormeau cei ce se îmbăiaseră. O mare liniște domnea în încăpere; lumina zilei abia se strecura prin cele treizeci de geamuri înfipte în cercul bolții, susținută de opt stilpi de piatră. Din fiecare stilp, curgea, din opt cișmele, apă caldută, caldă, fierbinte.

Henri Parrocel, care mai fusese pe acolo, bătu din palme. Ca din pământ răsări un omuleț bărbos și lat în spate, care se închină pîn' la pământ, într-un umil „salamalek“. La rîndul său, piticul bătu și el din palme. Doi băieși se iviră, doi vlăjgani tineri, cu pielea uscată de-atîta abur. Se repeziră amîndoi la musafiri, îi luară de gît ca niște tilhari și începură să-i dezbrace la repezeală. Gaston nu știa ce să creadă. Înlemnise. Băieșii lucrau zdrăvăn. Cit ai clipi din ochi, unchiul și nepotul rămaseră în pielea goală.

Cei doi vlăjgani le înconjurară mijlocul cu cite un cearșaf, îi încălțară cu papuci de lemn, le înfășurară capul într-un turban și-i trecură într-o odăiță cu aburi caldici, apoi în alta mai măricică, unde apa fierbinte înălța aburi și mai calzi. Apoi îi repeziră în a patra încăpere, încinsă ca un cuptor. Gaston simți că se înăbușă. Capul îi vijilia. Picioarele i se muiară. Cit pe-acî să leșine. Dar se ținu bine. Se uita împrejur. Se aflau într-o sală mai mare decît celelalte, o sală cu bănci de scînduri, trepte suprapuse în amfiteatru pînă-n tavan, pe care ședeau oameni nemișcați, cu fața strălucitoare de mulțumire. Se uitau surizători la noii veniți.

În mijlocul acestei săli era un bazin alimentat de opt cișmele cu țeava de alamă.

Gaston intră în apa bazinului, dar se trase repede afară: picioarele i se roșiseră ca racul fiert.

— Ce caut eu în iadul ăsta? Se întreba bietul parizian, care nu pomenise baie turcească la Paris și nici n-ăuzise de așa ceva. Dar idioteții ăștia ce stau așa? se mai întreba el uitîndu-se la oamenii înșirați pe bănci, plini de ferice, de parc-ar fi fost mingiați de zefirii paradisului, nu ciocotiți în picla fierbinte a lui Belzebuth. Ce plăcere or îi găsiind ăștia, unchiule?

Henri Parrocel nu-i răspunse nimic. Zimbea. Încercase și el, la prima baie, aceleași nedumeriri și aștepta beatitudinea finalului. Neînduplecării gealați de adineauri intrară cu cite un lighean în mină fiecare și se apropiară de victime. Făcură clăbuci cu un săpun care mirosea a trandafiri, puseră mina pe nefericirii musafiri, îi întinseră pe cite o masă de marmură și începură să-i frece, să-i plămădească, să-i frămînte ca pe un aluat, întinzîndu-le mădularele parcă să le scoată din incheieturi. Îi ridicau și-i lăsau, îi răsuceau și trăgeau de ei de parcă bieții oameni ar fi fost de gumă. Gaston nu mai avea nici o putere să se împotrivescă.

Se resemnase. Părea că spune:

„Mi-a sosit ziua cea de-apoi... Cel-de-sus să aibă grijă de sufletul meu! Faceți ce vreți, sînt în mina voastră... știu că n-am să mai ies de aici... Dracul m-a pus să viu la București? Asemenea barbarie n-ar fi permisă la Paris!“.

După ce-l întinseră iar, după ce îl suciră și-l frecară de-i trosneau oasele, cei doi băieși începură să-și arunce unul altuia clienții ca pe o momie, întorcîndu-i cînd pe față, cînd pe dos, trăgîndu-i de mîini și de pictoare, zgîlțîndu-le șira spinării, să le-o frîngă.

În vreme ce unchiul său era spălat la cap, Gaston se pomeni

că unul din vlăjgani începe să-i riciie tălpile cu o piatră de gresie. Apoi îi frecară scăfirlia cu săpun, îi aruncară-n ochi citeva găleți cu apă, trecindu-l apoi în bazinul unde se fripse adineauri și care, acum, parcă nu mai era atât de fierbinte. Il scoaseră din apă, îl răcoriră cu alte găleți, îl uscară cu cearșafuri calde, îi încinseră iarăși capul cu turbanul, îi puseră opinci de lemn în picioare și pestelca pe șolduri și-l duseră în cea dintii încăpere, aceea cu divan de-a lungul pereților rotunzi. Acum veni un al treilea vlăjgan și-l frecă, și-l parfumă cu apă de trandafiri, și-l înfășură bine cu pleduri de lână.

Iată și pe omulețul bărbos, cu umeri lați. Purta o tavă: o chesea de dulceață, o carafă aburită de rece ce era apa, două pahare de băut, un alt pahar cu lingurițe, al patrulea pentru pus lingurițele după ce-au fost folosite.

Cu tot felul de plecăciuni, le întinse tava, poftindu-i să guste din peșteana de coacăze, dulce și parfumată. Băură la rezezeală, unul după altul, citeva pahare de apă, apoi se întinseră și adormiră ca niște prunci scâlțați, cum spune rominul.

Dormiră ei ca la un ceas, și după un ceas gnomul îi trezi, imbiindu-i cu două ciubuce.

— Ce zici? întrebă, surizind, unchiul, care mai trecuse de citeva ori prin aceste încercări și, asemenea nepotului, fusese revoltat la început, ca să se simtă într-al noulea cer în momentul ciubucului: paradisul lui Mohamed, după aburii infernului.

— Niciodată nu m-am simțit mai sprinten, mai vioi, răspunse Gaston cu entuziasm. Obosit de drum, după o călătorie atât de lungă, nu mi se putea oferi ceva mai delicios... Dar dulceața? Dar apa? Niciodată n-am apreciat atîta savoarea acestei licori minunate. Se vede că sudația abundentă și pasta aceea dulce și parfumată — dulceața, de la dulce, vechi cuvînt franțuzesc — mi-au făcut sete și am băut cu atîta poftă.

— E și calitatea apei. Nicăieri, răspunse unchiul, nu găsești alta la fel. Vine din riul Dimbovița, cel care trece la spatele hotelului nostru. Există și un proverb: „Dimbovița, apă dulce, cine-o bea nu se mai duce!”

— Să mai venim aici, unchiule, să mai venim! Ce păcat că nu s-a gîndit cineva să introducă și la noi felul acesta de baie! Cred că ar năvăli tot Parisul...

— Pînă la urmă, cred că o să aveți și acolo baie turcească! încheie unchiul, fericit că Gaston începe să se obișnuiască, să găsească plăcută viața Bucureștilor.

Apoi, ca orice bun francez, care prețuiește, valorifică toate în bani, adăugă:

— Știi cît costă, de persoană, toată afacerea asta? Un „sînt”! Cu dușuri, cu masaj, cu aburi, cu săpun de trandafiri, cu dulceața, cu ciubuc cu tot, un sînt, adică mai puțin de un franc al nostru... Șaptesprezece gologani de cinci centime, optzeci și cinci de centime!

CAPITOLUL IV

Cu toate insistențele familiilor franceze stabilite la București, Gaston Parrocel nu părăsi Hanul lui Manuk. Se simțea mai liber acolo decît în casa vreunui particular. Ș-apoi n-ar fi vrut nici el

să stinjenească pe amabili amfitrioni. Nu știa cât își va prelungi șederea la București, nu voia să mai incurce lumea.

În schimb, primea cu plăcere invitațiile la masă ale compatrioților săi și ale bogătaşilor bucureșteni.

Contactul cu această lume ospitalieră, casele înecate în grădini — tot orașul era o grădină uriașă —, mesele, dansurile, plimbările în caretă la Băneasa și la Colentina, soarelele, petreceri cu dans și joc de cărți, cu tot felul de gustări, lume amestecată, bătrini îmbrăcați în giubele și anerie, junime care urma moda europeană, tot defileul acesta pitoresc de generații, costume și preocupări era foarte plăcut tinărului francez, fermecat de amabilitatea fără pereche a unor oameni vestiți prin generozitatea cu care primeau pe oaspeții străini.

Ducea viață patriarhal-orientală cucerea, copleșea pe tinărul parizian, începea să-l moșească. Oboseala unui drum de câteva săptămâni prin țări unde nu era decît un călător străin, un număr de hotel, un voiajor ca oricare altul, grijile copilului orfan, ale adolescentului fără situație, nesiguranța prezentului, întrebările viitorului, frământarea cotidiană în acel Paris neîndurat pentru omul sărac —, toate acestea erau răscumpărate din plin de huzurul, calda atmosferă de prietenie și admirație, care-l înconjurau, desfășurările care-l sollicitau.

După miraculoasa baie din mahalaua Lipsanilor, iată și mesele îmbelșugate, care, asemenea masajului și aburilor din infernul transformat în paradis, i se păreau greu de suportat la început. Curînd, însă, le-a prins gustul. Erau de o abundență și o savoare pe care nu și-ar fi putut-o închipui.

Aceste bunătați începeau cu ceaiul matinal, cu mierea și caimacul gros, cu deliciosul cataif — amestec de cremă, nuci pisate și firișoare de pastă coaptă, stropite cu sirop de trandafiri.

Iată și masa prînzului și cîinele prelungite pînă tîrziu, ceasuri întregi, începute cu ciorbe grase și ardeiate, ciorbe de curcă tinăra sau de găină bătrînă, și continuate cu sarmale din carne de porc și de gîscă, mîncare de curcan îndopat cu castane și fiert în caise uscate, acele frigărni de berbec presărate cu cimbru, numite „chebap“, „loemalele“ (sărmașuțe-n foi de viță cu iaurt), purceii de lapte, pilafurile de prepeliță, mielul la cuptor sau la frigare, iepurele gătit cu măsline și arpagic, spinarea de iepure împănată cu slănină și usturoi, înecată în smîntînă cu ciuperci, bobocul de rață pe varză călită, tustamalele, piftiile, ardeii umpluți, musacaua, miitei munte-nești și pirjoalele moldovenești, curelele, fleicile și mușchiul de vacă la grătar, puii fripți cu mușei și, toate, ca să li se mai topească grăsimile, ajutate de murături în oțet și saramură: gogonele, gogoșari și castraveciori.

— „Mujdei“, dragul meu Gaston, e un cuvînt de origine franceză, „mousse d'ail“, spumă de usturoi. În limba romînească sînt destule cuvinte împrumutate de la noi și transformate în așa fel că par scoase dintr-un autentic și vechi vocabular moldo-vafah: din „dame-Jeanne“ au făcut „damigeană“, din „descente de lît“ — „săndulie“ din „pain d'Espagne“ — „pandișpan“, din „couverture“ — „coviltir“ și așa mai departe. Cînd vei veni la Drăgoșești, am să-ți arăt o colecție întreagă de asemenea cuvinte.

— Curios! răspunse Gaston muind în mujdei un picior de pui bine rumenit.

După acest pui venită tăvi cu tot felul de plăcinte: de carne, de mere și brinzoaice, apoi prăjituri tăvălite-n miere și sirop: baclavale, sarailii; peltea de gutui; pistil de caise; torte cu fisticuri; acadele; curmale, smochine, felii de portocale înfipte într-un bețișug și învelite într-o poșghiță de zahăr ars; dulceturi de afine, de frandafiri, de prune, de chitră, de vișine; șerbeturi de lămie și de zmeură și tot felul de alte zaharicole, pregătite cu alt meșteșug de fiecare gospodină, cu ajutorul țigăncilor-bucătărese. Și toate aceste bunătați erau udate cu rachiuuri, cu votcă polonezească și cu pelinuri; vinuri și alte băuturi, mai tari și mai blinde, mai dulci și mai amărui; țuscă la-nceput și mastică pe la urmă...

În zilele de post, ce de mai pescării! Crap la proțap, lacherdă, scrumbii afumate, țiri, caracatiță, monafirci! Ce de mai icre negre de morun, de nisetru și de păstrugă; icre roșii de știucă; icre uscate de chefal, numite tarama; icre de crap bătute cu untdelemn, ceapă, lămiie și piper; melci fierți cu hrean; scordolea de raci, apoi măslina umplute; pătlăgele vinete inecate în untdelemn și numite iaman-baildi; mazăre bătută cu ulei, fasole în ciorbă, fasole sleită, varză murată stropită cu boia de ardei; ghiveci călugăresc, cu bame și cartofi; ardei grași umpluți cu orez și midii tot cu orez umplute și cite și mai cite.

— Majoritatea acestor mâncăruri vin de la turci. În Moldova vei minca lucruri tot atât de bune, poate mai fine: bucătărie rusească... își informă Henri Parrocel nepotul.

Ca orice moldovean, născut sau făcut, guvernorul duduței Mușă nu pierdea ocazia să arate superioritatea celor de mai sus de Milcov față de oamenii din cîmpia Dunării.

Era fericit bătrînul să-și vadă nepotul răsfățat de toată lumea. Era fericit să-l vadă frumos, inteligent și amabil, prevenitor, cuccitor, poftit pretutindeni.

Gaston era înalt și zvelt. Jacheta albastră, strînsă pe talie, jiletca de atlas sidefat sau de catifea purpurie, cravata petrecută în jurul gîtului, pantalonii de culoarea oului de rață, pantoful ascuțit, dantelele mincilor — care nu se mai purtau la Paris —, toate acestea îi veneau de minune, deși nu erau nou-nouțe. Părul, blond-castaniu, era adus într-o undă buclată pornind de la cărarea din partea dreaptă a capului și culcîndu-se la stînga frunții senine; mustăcioara și bărbușa tinărului înconjurau o gură frumos arcuită. Era cu vreo zece, cincisprezece ani mai tînăr decît Alfred de Musset. poetul la modă, cu fața fragedă, neatînsă de uzura anilor și a nopților nedormite, așa cum arăta la acea epocă autorul „Nopților“.

Henri Parrocej își însoțea nepotul pretutindeni. La un moment dat, își dădea seama că Gaston nu era destul de elegant pentru un trimis al guvernului regal din Franța. N-avea decît două rînduri de haine și acelea cam ofilite. Îl duse, deci, pe-a sa cheltuială, la Nachmias Ghinsberg, croitorul la modă, cel care îmbrăca pe consuli străini și pe boiernașii bucureșteni și-i porunci să-i facă, la repezeală, cîteva rînduri de haine, de toate boiurile, din materialul cel mai fin. Voia să-l vadă cît mai strălucitor pe scumpul său Gaston, nu atît pentru protipendada valahă, cît pentru aceea a lașilor, și în special pentru domnița de la Drăgoșești. Prestigiul Parisului cerea ca parizianul rătăcit în codrii Moldovei să fie un model de eleganță, ceva ce nu s-a mai văzut pe aceste meleaguri.

Un francez nu putea fi decit marchiz sau viconte, cavalier și spadasin, ca în romanele lui Alexandre Dumas, atit de citite de oamenii subțiri și de coconet; parizianul nostru va fi și el diplomat, poet, erou romantic, regalist, revoluționar, bourbon, republican, bonapartist, și imperialist, și orleanist, dacă nu toate la un loc, cel puțin două-trei.

Unchiul îi dădea și bani din belșug: ludovici, napoleoni și galbeni imperiali, pe care Gaston îi ținea în pungi împletite, dăruite de doamnele tinere și domnișoarele din elită, și-i vintura cu dărnicie de nabab. Viața era dulce și nu cerea decit să fie trăită.

Visul ținea de vreo trei săptămîni și amenința să se prelungească. Dar oncle Henri începea să fie nerăbdător. Nu-și aducea nepotul tocmai de pe malurile Senei ca să-l vadă fermecat de Dimbovița, apă dulce. Domnul administrator avea treabă acasă, la Drăgoșești. Ii era frică să nu-și vadă rubedenia îndrăgostită de vreo nostimă bucureșteancă, și atunci adio planuri matrimoniale, adio mult visata înrudire! Și-apoi Gaston însuși se săturase de atitea petreceri, opește în saloanele cele mai de văză și primiri în toate casele înstărite. Fusese în audiență la prințul domnitor George Bibescu, la înalții dregători ai țării, își terminase misiunea pe lingă consuluț Franței. Acum trebuia să se pună pe treabă...

Gazetarul, oratorul, luptătorul politic și social de miine se trezi în el cu violență. Voia să cunoască realitățile Munteniei, viața celor mulți, părerile și activitatea intelectualilor, tineri și bătrîni, care simpatizau cu mișcările generoase ce-și făceau drum în occidentul Europei.

În afară de delegațiile oficiale emantate de la Ministerul de Externe al regelui Louis-Philippe, Gaston Parrocel adusese și cîteva scrisori confidențiale trimise fruntașilor progresiști romîni de către poetul Lamartine, unul dintre conducătorii societății secrete care pregătea revoluția.

Lamartine avea legături cu exilații de la Paris, era în curent cu stările din Moldo-Valahia.

Tot așa și Victor Hugo, care fusese vizitat de Eliade Rădulescu și știa ce se petrece în depărtatele țări surori de la gurile Dunării.

Recomandația lui Lamartine deschise lui Gaston Parrocel casa lui Costache Rosetti, unde se adunau conspiratorii, viitorul comitet revoluționar, compus din frații Goleșcu, Ion Ghica, maiorul Voinescu și Rosetti însuși. Tînărul francez începu să cunoască o altă lume decit aceea a imbuibașilor bucureșteni, în mijlocul cărora petrecuse trei săptămîni. Era purtat acum prin mahalale, prin satele din juruț capitalei și izbuti să-și dea seama, astfel, de sărăcia, de întunericul și bolile care copleșeau biata țară valahă.

Îl cutremura priveliștea mohorîtă a ulițelor, cu noroiul gros de-o palmă, în zilele ploioase, cu valurile de praf, cînd se încingea pămîntul și cerul; gardurile căzute, smulse;ocioabele dărăpantate; vitele slabe; copiii zdrențăroși; jigodiile uscate ce rătăceau pe maidane ca niște dezgropași. Alta părea cetatea ciobanului Bucur privită de sus, din dealul Mitropoliei, marea aceea de verdeață, din care se iveau turnurile albe ale mulțimilor de biserică clopotînd lin, înălțînd spre cer un imn de preamărire și de slavă.

Grădini peste grădini, pînă-n zare, case, conace, palate, mori și poduri de lemn peste apa Dimboviței. Întorcînd capul spre depărtarea Giurgiului, iată profilul celei mai mari biserici din Muntenia,

monastirea Văcăreștilor, cu turlele-i înalte, împrejmuțată, înecatã și ea în verdeață.

Iar colea, în vale, chiliile călugărilor arhiepiscopali și vilele, nesfârșitele vie cu vesitul vin de București.

Apoi dealul Filaretului, cu stejarii și mestecenii bătrini, sub cerul nespus de azuriu, în lumina caldută a începutului de toamnă, cât era de frumos peisajul acesta patriarhal, dominat de colina mitropoliei! Ce țară bogată, liniștită, ce fericită țară! Și, totuși, ce prăpastie între cele două lumi!

Nu-i venea să creadă tinărului francez că pot trăi, într-o vecinătate atât de strânsă, în același timp, două clase de oameni atât de deosebite. Ceaurul cu mămăligă mucegăită al tirgoveților mărginași și al țăranilor îi aducea aminte procesiunea infinită a tăvilor cu rațe și cărcani fripți, baclavalele din care se înfruptase el însuși de atâtea ori, movilele de mîncări alese, cărora oaspeții nu le puteau veni de hac și pe care gospodinele le zvîrleau cîinilor.

Cîinii...

Orașul era plin. Haite flămînde, care lătrau și urlau în pustietatea nopții, întrecînd zumbetul cobzelor și șipetele clarinetelor.

Cîinii și cerșetorii, Coaste uscate, ochi rugători, miriituri pe la colțuri, la rîspintii, la ușa bogatilor.

(Urmare în numărul viitor)

Cititi
cărțile de popularizare
a ȘTIINȚEI și TEHNICII

COLECȚIA S. R. S. C.
Știința pentru toți
ȘTIINȚA ÎNVINGE

par
ge
ce
forêt
path
z'ai
a qu
ha

Ca răspuns la nenumăratele scrisori ale cititorilor care ne-au exprimat dorința de a apărea mai des, începând de la 1 Martie 1957, fasciculele colecției noastre apar la fiecare zece zile, 1, 10 și 20 ale lunii.

Abonamentele la revista „Știință și Tehnică” și la colecția de „Povestiri științifico-fantastice” se primesc pînă cel mai tîrziu în ziua de 23 a lunii, cu deservire în a doua lună următoare.

Abonamentele se primesc de către difuzorii de presă din întreprinderi, instituții și de la sate, secțiile de difuzare a presei, precum și de către factorii și oficiile poștale.

Prețul abonamentelor la colecție:

3 luni	9 lei
6 luni	18 lei
1 an	36 lei

$\bar{I} - \bar{V} = 400 \text{ lei}$

APARE DE TREI ORI PE LUNĂ - PREȚUL 1 LEU